

Vladni program in koalicija strank.

Osrednji vladi cislitavski je šlo v zbornici poslancev zadnji čas trdo; večine od slučaja do slučaja niso bile več gotove, in rastla je nevarnost, da pri kakem važnem glasovanju grof Taaffe ne dobi več potrebne večine. Nevarnost se je kazala tudi v pogledu na glasovanje za skupni proračun tostranske polovine, in to je osrednjo vlado napotilo, da se je začela z nova pogajati z glavnimi klubi sedanje zbornice poslancev. To pogajanje se je vršilo več tednov; naposled je vlada sama zasnovala svoj program in ga predložila načelnikom kluba nemške levice, poljskega kola in kluba konservativcev. Po zaslišanju Plenerja, Javorskega in grofa Hohenwarta, je po skupnem posvetovanju vlada popravila svoj program ter stilizacijo njegovo priobčila imenovanim trem klubom v 4. t. m.

Ta z nova razglašeni program obseza bistveno šest točk: 1. Soglasje z zunanjo politiko in razvoj orožne sile v smislu te politike. 2. Priznanje sedanjega razmerja k ogerski polovini. 3. Priznanje sedanje ustave in njenih osnovnih načel. 4. Varovanje verskih čustev in poštovanje cerkvene oblasti v tem pogledu. 5. Gospodarstvenega programa nadaljnji razvoj. 6. Nadaljnje razvijanje civilnega in kazenskega prava.

Najdalje se vladna izjava mudi pri sedanjih ustavi, verskem vprašanju in gospodarstvenem programu. V izprembo ustave in njenih osnovnih principov ona nikakor ne privoli; razvoj avstrijske „državne ideje“ vidi ona v zagotovljeni avtonomiji kraljestev in dežel, kakor tudi v nacijski posesti posameznih narodov. Vlada misli, da nacijski mir bi pospeševalo zakonito uravnanje rabljenja jezika v uradu, šoli in javnem življenju — pri popolnem poštovanju nemškega kot občega posredovalnega jezika tudi za namene uprave. Zato hoče podpirati legislativno delovanje strank, ki bi delovale na sporazumljenje v tem pogledu. Dokler ne pride do takega soglasja za jezikovni zakon, hoče vlada administrativnim putem zavirati vsako izprembo na-

cionalne posesti. To velja za odločbe po lastni razsodbi in na podstavi veljavnih zakonov in naredeb. Hoče pa tudi varovati mir med posamičnimi veroizpovedanji, družbenimi sloji in državljani, torej hoče varovati verska čustva. Cerkveno-politiška vprašanja in izpremembe državnega šolskega zakona vlada zavrača sedaj „v interesu mirnega sodelovanja udeleženi strank“, pač pa hoče poštovati verska čustva in pri tem poslušati mnenja jedino cerkvenih oblastij ter njih željam ustreči po veljavnih zakonih.

V gospodarstvenem programu poudarja vlada potrebo, da se vzdržé in varujejo srednji stanovi in pospešuje poravnanje socijalnih nasprotij *ter povzdignejo šibkejši družbeni sloji*, ter da se strogo kaznuje gospodarska, pojavljajoča se sebičnost.

Na podstavi tega programa vabi osrednja vlada „državo vzdržujoče zmerne stranke“ in poslance jednakega mišljenja v koalicijo, katera pritruje vladnim nagledom ali nazorom. Vlada se izrecno obrača do takih strank, katere prenehajo sedaj s svojimi specijalnimi stremljenji v interesu skupnosti.

Ta najnovejša izjava programa osrednje vlade napravila je na nas, in sicer *iz vzrokov skupnosti*, jako neugoden vtis, morda najneugodnejši izmed vseh dosedanjih izjav, ki so prišle od 1. 1879 do današnjega dne ali od grofa Taaffeja samega ali pa njegovih pooblaščenecv. Ta program morejo sprejeti v skupnosti jedino Nemci, in sicer liberalni, nacijski in konservativni, potem pa po večini točk Poljaki, nobena druga stranka, ki kakor si bodi zastopa slovanske narode pa ne. Ta program pomenja napredek v smislu nemške levice, in še nikdar se ni vlada grofa Taaffeja takó odločno izrekla za potrebo nemškega kot skupnega posredovalnega jezika kakor sedaj. Tak program, ako bi se obistinil, moral bi dovesti naravnost do germanizovanja ostalih narodov, in pri tem bi ne bili izključeni niti Poljaki. Kajti potrebo nemškega kot skupnega posredovalnega jezika

priznava vlada v tem programu na vse strani in pri-
stavlja izrecno *tudi* za upravne svrhe; ona govori takó
sploh, da ne vé človek, kje bi prenehale meje rabljenju
tega jezika, in ravno to bi vedlo do razdeljenja naro-
dov na dva razreda: v prvi bi spadala nemška, v drugi
pa vse druge narodnosti, in to bi se kazalo tudi v šol-
anju. Vsem drugim narodom bi se bilo učiti nemščini
uže pri osnovnih šolah in potem progresivno dalje.
Temu programu uže zaradi tega ne more pritrditi
nobena slovanska stranka, niti poljska frakcija ne.

Takega programa ni proglasila nobena prejšnja
vlada izmed takó imenovanih ustavnih vlad, in še nem-
ška levica je le tekom opozicije od l. 1879 do 1890 in
potem dalje le polagoma pripravljala mišljenje v raznih
krogih na uzakonjenje nemškega kot državnega jezika;
grof Taaffe sam pa se je pred l. 1890 dosledno ogibal
izjavljanja v takem smislu; največi korak in skok po
izražanju je napravila njegova vlada v sedaj priobče-
nem programu.

Ta program poudarja pred vsem, da stoji vlada
nepremično na stališču sedanje ustave, a nikjer v tej
ustavi ni zabeleženo, da bi bilo pripoznavati nemški
kot skupni jezik uprave in še na druge strani, katere
poštevata vlada, kakor se kaže iz besedice „tudi“.

Ta program tudi ne govori nikjer o narodnosti,
ampak jedino o potrebi rešenja jezikovnega vprašanja,
v tem ko je določno izrečeno v osnovnem členu XIX
varovanje in gojenje *narodnosti* in jezika vsakega na-
roda, in narodnosti celó in po pravici na prvem mestu.
Legislativna akcija, katero hoče vlada podpirati, razte-
zati bi se morala na rešenje vprašanja *narodnosti in*
jezika, ne pa samega jezika.

S pomočjo nemške levice pa taka akcija ne pojde
nikdar od rok, in koalicija, v kateri bi sedela ta levica,
bila bi stalno vezana za ta del. Ako bi hoteli zaresno
rešiti vprašanje o narodnosti in jeziku vsakega naroda
v smislu ustave, in potem o kakem posredovalnem je-
ziku za upravo itd., treba bi bilo najprej vstvariti na-
rodom lastne juristiške organe ali zastope, in še le po
vstvarjenih teh zastopih sporazumeti se za skupni jezik
in meje temu jeziku. Vlada nima pri tem izključne be-
sedne, ampak jedino v sporazumljenju z juristiškimi or-
gani vsakega naroda, ker rabljenje skupnega jezika
vpliva na narodno organizacijo, sosebno na šolstvo vseh
teh narodov, ki bi ne dali svojega jezika za skupni
jezik, torej specijalno vseh nenemških narodov, in ravno
zaradi tega tudi poljski frakciji ne more biti vse jedno,
kako se postavi nasproti sedaj razglašenemu programu
osrednje vlade.

Vlada postopa doslej po svoje gledé na jezik
uprave, ker nimajo narodi še svojih juristiških organov,
potem pa se njena kompetencija skrči, ker bode zavisna
od sporazumljenja s temi organi.

Prav za prav pa je naše cesarstvo v skupnosti
poštevati, kakor ima ta skupnost le jedno dinastijo, le
jedno skupno armado itd. Ako je uže potreben posre-
dovalec jezik, treba ga je določiti s stališča skupnosti
in ne le s stališča jedne polovine. Dokler je cesarstvo
jedno in isto za obe polovini tega cesarstva, ima dr-
žava skupne potrebe za posredovanje v armadi in na
druge strani. Po takem je treba v obeh polovinah pri-
poznati jeden in isti skupni jezik, ali pa nobenega;
kdor bi to vprašanje reševal le za jedno polovino, kazal
bi, kakor da bi hotel iz nacionalnih interesov kakega
naroda njemu na korist vsiljevati njegov jezik vsem
drugim narodom, in na to dela nemška levica, kakor
je znano; dà, iz svojih strankarskih interesov je ona
pospeševala vstvarjenje dualizma in ona stalno pod-
pira to obliko.

Vprašanje o skupnem posredovalnem jeziku je se-
daj stavljeno prerano, in najmanj je umestno sedaj samo
za tostransko polovino, in od take strani, kjer se po-
stavlja na ustavno stališče.

Ustavno stališče tudi ne zahteva, da bi se varo-
valo sedanje nacionalno stanje, ker v tem stanju so
združene krivice nasproti slovanskim narodnostim, in
ravno zaradi tega se ne more vstvariti mir med narodi.
Varovanje takega nacionalnega stanja se tudi ne more
zlagati s sedanjo ustavo, ker ustava je podeljena, da bi
se izvršila, ne da bi še po svoji 25 letnici ostajala
vedno le na papirju. To varovanje nacionalnega stanja je
zahtevala nemška levica, in je to jedino v njenem inte-
resu. Tudi iz tega vzroka ne morejo slovanske stranke
odobravati najnovejše izjave osrednje vlade.

Ista levica, ki šteje mnogo židovskih členov, in
deluje v smislu židovskega kapitalizma, zahteva potla-
čenje vsakega gibanja v smislu antisemitizma; vlada s
svojim programom je ustregla tudi za ta del popolnoma
nemški levici, a bode imela sama težavno položeno, ako
hoče po besedah svojega programa povzdigniti sla-
beje ekonomske sloje, ne da bi jej na to stran poma-
gali isti slojevi s svojim gibanjem, katero se pojavlja
tudi v antisemitizmu. Z druge strani bode vladi naspro-
tovala nemška levica, kedar koli bode ista vlada hotela
gospodarsko „sebičnost“ zavrniti „zaresno“ in strogo,
kakor obečuje v svojem programu. Z nemško levico
osrednja vlada ne uzakoni nobene važne predloge, ka-
tera bi zares pospeševala zboljšanje srednjih in „sla-
bejih družbenih slojev“. Vlada po takem sama sebi
stavlja zapreke, ko se je v svojem programu udala
nemški levici na važne in odločilne strani.

S tem, da hoče vlada varovati verska čustva s
pomočjo cerkvenih oblastij, ustreza jedino nemškim kon-
servativcem, v tem ko vidijo prave slovanske narodnosti
pomoč tudi na to stran jedino v pomoči, ki bi jim do-
hajala tudi za vero in šolo potom juristiških organov,
vstvarjenih jednako za vsak narod posebe. Nemški kon-

servativci utegnejo biti pa zadovoljni z vladnim programom, ker namera, nemščino v teoriji in praksi uvesti kot skupni posredovalni jezik za vse narode tostranske polovine, ugaja tudi njim.

Češko konservativno plemstvo pa se je zavezalo pri skupni konferenciji v Pragi (1. nov. 1892) za narodno enakopravnost vseh narodov in za češko zgodovinsko državno pravo; ono torej ne more spraviti svojih nazorov v pravo soglasje z vladnim programom. Ono bi torej ne moglo ostati v klubu konservativcev, ako bi ta stopil v koalicijo z nemško levico. Isto plemstvo tudi dobro vé, da gospodarski program osrednje vlade se ne dá izvršiti v koaliciji z levico, kakor so v obče nacionarno-ekonomski nazori češkega in vsakega konservativnega plemstva v nasprotju z nazori in težnjami moderno-kapitalistiških strank.

Jugoslovani, gališki in bukovinski Rusi, kakor Mladočehi ne morejo pritrditi vladnemu programu iz skupnih vzrokov in specijalnih. Poljakom ugaja vladni program v pogledu na zunanjo politiko, duvalistiško obliko, avtonomijo kraljestev in dežel, ne more pa jim ugajati gledé na nazor, ki ga je izrazila vlada o nemškem kot skupnem jeziku; kajti ta jezik bi dosledno in polagoma izpodmaknil tudi sedanji poljski kot notranji jezik, ki ga rabijo oni tudi nasproti ruskim sodeželanom. Poljaki so ravno tudi zaradi svojih ruskih sodeželanov radi avtonomni tudi v verskih stvareh; vprašanje je, ali bi oni dopustili, da bi se vlada ravnala po mnenju tudi cerkvenih oblastij ruske narodnosti. No kljubu temu je vladni program z večine ugoden mišljenju poljske frakcije, najugodniši je za nemško levico in nemške nacionale, potem za nemške konservativce. Nemškim antisemitom ne more ugajati iz vzrokov, da hoče vlada zatirati sedanja vrenja proti Židom, potem, ker vlada ne bode mogla izvrševati antisemitom ugajajočega gospodarstvenega programa vsled večine, v kateri bode glavna sestavina nemška levica.

Nemška levica je dosegla vse glavno, za čimur je je stremila, in kjer bi jej ne ugajal kak „administrativni“ ukaz vlade, pustila je vrata odprta za novo kuhanje in barantanje, kakor se je to ponavljalo prešlega leta.

Osrednja vlada se je uklonila programu nemške levice in je za druge stranke sprejela v ta program le toliko, da bi utegnila spraviti v koalicijo z levico tudi poljsko frakcijo in le težavno tudi klub konservativcev. Ali se ni preračunila, pokažejo kmalu dejstva; pri slovanskih narodih, morda razun Poljakov, pa se je gotovo uštela. Kajti naj še toliko ugodno presojujejo ta program, ne morejo ga odobrovati, ne v pojedinah točkah, ne v skupnosti. Program ni nov, ker ne razkriva novih nazorov, pač pa je nov po obliki, po izražanju, katero ne more motiti več niti teh, kateri so doslej dvomili na kako stran o nazorih osrednje vlade. Grof Taaffe je gotovo veren ostal svojim nazorom in svoji politiki od začetka do danes; razlika je le v izjavljenih za dobe Dunajevskega in sedanje dobe, ko mu je, kakor trdijo, minister Gautsch sestavil in stilizoval ta najnovejši, vsekakor najjasnejši program. Jasnost je hvale vredna, in da bi bila ta jasnost obča od začetka, kakor je danes, boljše bi bilo uže za skupne interese, katere poudarja novi program, in boljše bi bilo za slovanske narode, kateri so gledé na narodnostno in jezikovno vprašanje od sedaj celó v svojih nadah na slabšem, nego so bili poprej.

Slovanski zastopniki, ki so bili doslej „nejasni“, ne morejo se več izgovarjati, da jim stvari niso še dovolj jasne; ko bi jim ne bile, njim ni več zdravila. A po jasnosti nastanejo za te zastopnike tudi dolžnosti, in nam ni še posebe naglašati, kaj jim je storiti. Program, ki ugaja nemški levici na odločilni strani, ne more ugajati slovanskim strankam; koalicija, v kateri bi bila sestavina nemška levica, ne more sestajati tudi iz sestavin pravih slovanskih strank. Izvodi za vse drugo in za odgovarjajoče postopanje niso težavni!

Rusija 1892. leta.

Dve zadnji nesrečni leti niste mogli imeti dobrega vpliva: glad in potem kolera dajala sta povod raznim prorokom, da so pričakovali za Rusijo strašnih posledic. Te nade se niso uresničile, kar vidijo tudi slepi, — vsaj nekoliko. Ruski narod veruje v Boga in v-se, te vere ni izgubil v tem težkem času. Pojavljale so se sicer sim ter tje sebične ali praznoverne težnje, vendar jih je nadkriljevala z mogočno silo kristijanska požrtvovalnost v ljubezni do gladnega in bolnega.

Težek je bil začetek lanskega leta: velika skrb, kako se prehrani narod in pa obseje polje, težila je vlado in rodoljube v obče. Bali so se raznih nerednostj in demoraliza-

cije naroda, bali so se tudi velikega gospodarskega in finančnega oslavljenja. In res, inostrana spekulacija se je priprijela igre na znižanje ruskega tečaja in kredita, brž ko se je zvedela prepoved izvažanja žita iz Rusije. Vlada je morala trošiti ogromne vsote za potrebne; a dobivala je davkov vsled predlanske slabe letine manje. Pomoč je bila tem teža, ker žita ni bilo v shrambah za slučaj glada, in ker kupljenega žita železnice niso mogle prevažati dovolj hitro.

Položaj je bil težek, a Rusija si je pomogla morda bolje, nego je pričakovala sama. Vsi vladni organi delali so soglasno s polno energijo brez malenkostnih preprirov in so

nahajali obilo postranskih sposobnih za delo pomoči ljudij. Sam cesarjevič naslednik stopil je na čelo odboru za pomoč, pomagala je duhovščina, trudila se ministerstva in vse občinstvo. Celó nevarna bolezen jako darovitega finančnega ministra Višnegradskega ni oslabil energije v pomoči. Sedaj so nasledki tega težkega časa nekako izginili, kar najbolje dokazuje letošnji proračun: celo zboljšalo se je državno gospodarstvo ravno vsled izkušenj, katere so doživeli. Narodno obskrbo za slučaj slabe letine organizovali so z nova in dobro, poskrbeli, da se čisti žito in strojé novi elevatorji. Začeli so skrbeti, da dobé vode in gozde kraji, kjer jih je bilo uničilo slabo gospodarstvo, ter da se obkrebé razne melioracije s potrebnimi sredstvi. Ravno za te melioracije delali so ljudje iz krajev gladu, ter so strojili taki ljudje tudi neke železnice. Poskrbeli so dalje tudi za povečanje „provozosposobnosti“ železnic za slučaj narodne bede ali mobilizacije. Vse te premagane težave povzdignile so zaupanje naroda v se in v svojo vladó, posebno ko je vlada dopustila vračanje posojil na obroke in tudi v naravi t. j. pud žita za pud posojenega, dragega (žita). Tako dobiva vlada dovolj žita za slučaj potrebe.

Druga nesreča, kolera, bila je s pomladi zanesena iz Perzije in je zahtevala nove energične borbe proti njej. Ta borba bila je tem teža, ker niso v obče bili dovolj pripravljeni za njo. Vlada je delala posebno energično in uspešno ter ni skoparila s sredstvi, tako, da so njene naredbe glasno hvalili tudi avtoritetni inostranci. Poskrbljeno je tudi za slučaj, da se kolera letos ponovi. Pri železnicah se je mnogokaj uredilo na bolje, in sicer je to storil S. Ju. Witte, dokler je bil minister občil (Ильей соображения). To svoje mesto prepustil je Krivošejinu, ko je sam (Witte) postal finančni minister. Ponavljamo torej: lansko leto ni oslabilo, pač pa ojačilo državo in društveno rusko življenje.

Pomenljivo je, da se ruska cerkev vedno bolj oživlja v smislu rastočega vpliva na društvo in ljud, na njegove misli in težnje. Njene praznike praznujejo soglasno in iskreno vsi sloji. Župne šole množile so se tudi lani. Bilo je odkrito več šol, ki morejo zajedno biti tudi cerkve. Važno zadačo imajo tudi cerkvena bratstva, skrbeča za cerkvene potrebe in za razširjenje verskega vpliva in omike v obče s pomočjo knjižnic itd. Razkol pojenjuje. Celó med Židovi uče pravoslavni misijonarji. Skrbeti so zečeli bolje nego prej, da se boljša materialno stanje niže duhovščine.

Lani je dala vlada podpor za 82,405 000 r., a vendar je ostalo 1. I. 93. državnih blagajnic in slobodnih sredstev na 30 mil. r. Na neke predmete bil je davek povišan, npr. na žganje, pivo, žveplenke, za to so gospodarjem dajali posojila pod jako ugodnimi uslovji ali pogoji. Tudi se je nekoliko olajševalo odplačevanje starih posojil. Zastavni listi „zemeljni“ bank bili so konvertovani od 6% na 5%. Posodili so v Rusiji na 75 mil. za 4½% konsolidovanje železniškega posojila ter izdali na 75 m. r. v papirju, ker se je pokazala potreba denarnih znakov: pokrili pa so ta papir z zlatom, hranečim se v blagajnicah. „Dvoranski bank“ pa je izdal nove 4½% закладные листы (zastavni liste, Pfandbriefe), kar služi na korist plemiškim posestnikom. Financijsko ministerstvo lani ni moglo mnogo novega podvzeti: uredilo je nekoliko proizvodstvo in prodajo žganja. Gledé vnanje trgovine, odločilo se je, da se vrača carina od pamuka (bombaža), ako se izdelki iz njega vozijo v inozemstvo, in ti izdelki so se res začeli izvažati v veči množini — celó v Brazilijo. Za ladije pa, kupljene v inozemstvo, dopustilo se je odplačevanje carine v obrokih, da se podpré domača trgovina po vodi. Bilo je uže omenjeno v „Sl. Svetu“, da so pritegnili skupovalce žita od kmetov za slučaj oderuške zlorabe. Da zatre po možnosti brezdušno sladkorno spekulacijo, nakupilo je fin. ministerstvo sladkorja v inozemstvu, da ga prodaje doma. Tudi za dobrovoljno brodovje se je nekaj storilo, in uredil se odnosaj vlade k železnicam in njih računovodstvu, ter so izdala se neka pravila za prevoz žita itd. Tri železnice si je vlada odkupila ter izdala cenik veljaven za prevažanje tovarov po vseh železnicah.

Misljijo tudi državno banko preustrojiti tako, da bode bolj nego sedaj služila trgovini in obrtnini.

V proračun za tekoče l. postavljeno je: 1) dohodkov 961,222.143, 2) stroškov pa 947,690.385 r., torej je prebitek dohodkov s 13,531.758 r. in za 35-36 m. dohodek veči od lanskega. Izvozilo se je prvih najst mesecev l. l. za 91,6 mil. več nego uvozilo. Lanski dohodek bil je precej veči, nego se je pričakovalo po proračunu. Mnogi so vložili prihranjenega denarja v banke in posojilnice, kar dokazuje, da se je popravilo ekonomično stanje naroda.

Za zidanje železnic in luk posodijo v tem letu 68 m. 562.333 r. To posojilo bode gotovo produktivno, a mnogo tega posojila pojde za sibirsko železnico. (Konec pride).

O kritiki dra. Mahniča.

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

d) Gledé na bogosluženje, specijalno liturgijo ali mašo
 n) Liturgija rimske cerkve.

(Dalje.)

Sicer pa je bilo to, po Gregorju Velikem poudarjano načelo tradicionalno pri rimskih papežih; kajti vsi predniki

Gregorjevi, kakor smo videli, so se ga držali. Papeži niso vsiljevali drugim cerkvam niti po Klementu sporočene apostolske liturgije, ampak so te cerkve prostovoljno sprejemale isto liturgijo v toliki meri, v kakoršni so se razširjale po Klementu sporočene Constitutiones Apostolorum; kajti ta je bila jedina liturgija, pismeno sporočena po navodu apostola

Petra, Pavla in prvega Jeruzalemskega škofa Jakoba, in ta liturgija se je rabila v rimski cerkvi, katero so po izrekih svetih cerkvenih učiteljev Ireneja Lijonskega in Ciprijana Kartaginskega uže v najstarejših dobah v obče častili kot varuhinjo nepopačene apostolske tradicije in duhovne jednote. Tradicionalnega načela rimskega apostolskega stola, izrečenega po Gregorju Velikem, držali so se prek in prek pa tudi njegovi nasledniki, in noben njih ni znan, da bi se bil brez silnega vzroka odmaknil od tega načela. —

V resnici papeži niso zavirali galikanske liturgije svetega Hilarija, katera je gospodovala v Galiji, zapadni Germaniji in gorenji Italiji, kakor tudi na britiških otokih in v Španiji, torej na skupnem pravem Zapadu Evrope, vrhu tega pa tudi še na zapadu Afrike; tej liturgiji so oni ravno takó malo kedaj nasprotovali, kakor kateri si bodi na Vstoku običajnih liturgij. Kar se je počelo od VIII stoletja proti galikanski liturgiji naprej, katera se je dandanes ohranila le nekoliko še v ostankih tako imenovanega ambrozijanskega in mosarabskega obreda, storila je to posvetna oblast, storili so Maior Domus Curdus Martellus, kakor frankovski kralj Pipin, sešebno pa Karol Veliki in njegovi nasledniki na rimsko-nemškem cesarskem prestolu, kakor tudi španski kralji.

Po Longobardih hudo stiskani papež Stefan II (752) je v svoji sili osebo obiskal frankovskega kralja Pipina, ki jedini je mogel pomagati še izdatno, vendar pa papež ni sprejel Pipinovega predloga, da bi uvedel namesto galikanske rimsko liturgijo v Franciji, temveč je odobril jedino uvedbo rimskega cerkvenega petja, ker po zagotovilu Pipinovem je v obče ugajalo naseljenju. Na istem stališču so stali nasledniki Stefana II, specijalno sveti Pavel I, Stefan III, Hadrijan I (772-795), in je bil sešebno naposled imenovan papež, ki je Karola Velikega spregovoril k mehkejšemu postopanju in konečno k temu, da je pustil poleg rimske tudi galikansko liturgijo. Karol Veliki namreč je poprej drakonično postopal pri uvedbi rimske liturgije v vsej svoji državi.

To se ve da, kakor tudi brezozirna ingerenca vladarjev v strogo cerkvene zadeve, ni nikdar rodilo blagoslova, kajti naravna posledica je bila mešana liturgija in iz take liturgije neizogibno izvirajoča razdejanost ali zbežanost, katera se dá odstraniti težko; ta zbežanost je dejanski v Franciji trajala do XVI. stoletja in je neugodno vplivala celó na druge zapadne cerkve. No papeži, ki so sami neskončno trpeli vsled predrznostij ne le Karola Velikega, ampak tudi njegovih naslednikov na cesarskem prestolu, sešebno raznih Otonov, Henrikov in Friderikov, ki so odstavljali in nastavljali papeže, papeži, pravimo, so storili na korist galikanski cerkvi vsekakor toliko, kolikor so ravno mogli. Kdor bi pa, prezrši načelo „Ad impossibilia nemo obligatur“, menil, da postopanje

papežev ni bilo dovolj odločno, ta jedva preudarja, da odločnije postopanje v prid galikanski liturgiji bi bilo izvršilo jedva to, kar je dejanski doseglo previdno in modro postopanje papežev, ki so poznali siloviti značaj Karola Velikega in vse razmere. Sicer pa so papeži na korist galikanski liturgiji postopali ne le v rimsko-nemškem cesarstvu Karola Velikega, ampak tudi zunaj istega, specijalno v Španiji, in to je sešebno prikladno za pojašnjenje vedenja papežev nasproti tej liturgiji. —

Latinizatorji take vrste ali takega tipa, kakor je naš častiti gospod nasprotnik, kateri, kakor smo videli, nimajo le svoje lastne dogmatike, ampak tudi svojo lastno cerkveno zgodovino, pripisujejo odstranjenje galikanske liturgije v Španiji, katero so ondi, ker jo je bil z nova zaukazal sveti Izidor, ne po krivici imenovali Izidorijansko ali Toletansko, pozneje masarabsko, pripisujejo, pravimo, to odstranjenje po rimski liturgiji kar naravnost svetemu papežu Gregorju VII, kar se ve da bi govorilo za stremljenje papežev ne za unitas, ampak uniformitas, in bi torej govorilo proti našim gorenjim razpravljanjem vsaj od XI. stoletja naprej. Take pa niso stvari nikakor po zgodovinskih virih, s katerimi razpolagamo; ti viri temveč dokazujejo, da je rimski apostolski stol tudi v Španiji spraval v popolno veljavo po Gregorju Velikem naglašano tradicionalno načelo, varovati unitas v dogmatu, prezirati pa uniformitas v skupni cerkvi, obsežajoči različne narode.

To neoporečno dokazuje uže okolnost, da se je staro-galikanska liturgija ohranila v Španiji do poslednje četrtine XI. stoletja, ne da bi jej bili nasprotovali papeži, dasi je bila mnogotero najugodniša prilika zato. Odkar so bili mahomedanski Arabci ali Mavri malone zatrti vsak sled nekdanj cvetoče velike zapadnoafrikanke cerkve, in odkar je bil Karol Veliki pa v svojem rimsko-nemškem cesarstvu, meječem s Španijo, bolj ali manj v čisti obliki uvedel rimsko liturgijo, rabili so staro galikansko liturgijo pač še nekoliko na oddaljenih britiških otokih, drugače pa le še na pirenejskem polostrovu; ta pa je bil pod gospodstvom mahomedanskih Arabcev. Da bi se Španci otresli tega tlaččega jarma, potrebovali so izdatne pomoči, katero so mogli doseči jedino z blagohotnim posredovanjem rimskega apostolskega stola; ta bi bil torej tako položeno lahko izkoristil in bi bil ukazal v Španiji kar naravnost uvesti rimsko liturgijo, ako bi bil imel to namero, ne da bi bil naletel na zaresen upor. Ali papežem je bila ta namera tuja, in zato niso na to stran izkoriščevali nad vse ugodnih prilik, ki so se ponujale tudi drugače.

(Dalje pride).

Iz poezij dra. Franceta Prešerna.

Turjaška Rozamunda.

(Konec).

Ženin ž njoj obljubljen svoje
Zbere Ojstrovhar hlapce,
Po prijatle bližnje pošlje
In si ojster meč opaše.
Ročno jezdi nad Turčine
Spolnit voljo svoje drage.
Ne globoka reka Kolpa,
Ne vdrže ga turške straže,
Meč krvavi v močni desni
Pred seboj drvi Bosnjake,
Bašetovij grad razdene,
Reši s sužnosti rojake,
Ž njimi Bašetovo lepo
Sestro vitez s seboj vzame,
Rasti i podobe rajske;
Vseh lepot bila je solnce,
Ki so tisti čas sijale.

Bolj ko lepa Rozamunda,
Lepša Lela mu dopade,
V grad Turjaški je ne pelje,
Na svoj grad domu jo vzame.
Cret junakov, Ojstrovhar,
Jej srce nedolžno gane.
Vero zapusti Mahoma,
Turške šege in navade;
Ko bila se naučila
Vseh resnic je vere prave,
Jo je krstil, potlej njiju
Je poročil grajski pater.

Rozamunda grede v klošter,
Čast ljubljanskih nun postane.

Туряшка Розамунда.

(Конец).

Женин ж нной облюблен своим
Збере Ойстровхар хлапца,
По приятле близня пошле
Ии си ойстер меч опаше.
Рочно язди над Турчине
Сполнит вольж своим драге.
Не глбока рѣка Колпа,
Не вдржа га туршке стража,
Меч кровавый в мочнѣ деснѣ
Пред себой дрви Босняке,
Башетовый град раздене,
Рѣши с сажности рояке,
Ж ными Башетовж дѣлж
Сестрж витаз с себой взаме,
Расти ии подобе райске;
Всѣх дѣлжот была ие солнце,
Ки сж тисти час сияле.

Боль ко дѣла Розамунда,
Дѣлша Дѣла му допаде,
В град Туряшкїй ие не пелье,
На свой град дому ие взаме.
Цвѣт юнаков, Ойстровхар,
Еей срце недолжно гане.
Вѣрж запустѣ Махома,
Туршке шѣге ии навѣде;
Ко была сѣ научила
Всѣх рѣсниц ие вѣре праве,
Ие ие крстил, потѣлї нїю
Ие поржчил грайсїкїй патер.

Розамунда граде в клоштер,
Част Люблянских нун постане.

Lamurskij.

Цвѣтица Туряцкая.

(Оконч.)

Неморгнувъ, свою дружину
Островхаръ созываетъ,
Острый мечъ онъ опоясалъ,
Да друзей съ собою собираетъ;
Точно вихрь, снѣшнїи невѣсты
Онъ исполнить приказанье;
Рѣкъ, горъ — и не замѣчаетъ;
Какъ на Турокъ онъ нагрянетъ,
Словно соколъ стаю птичью
Предъ собою врага гоняетъ,
Градъ наши онъ въ пухъ разноситъ,
Христїанъ освобождаетъ,
И сестру наши плѣняетъ.
Кто кого и какъ плѣняетъ?
Да, она осанкой райской
Всѣхъ дѣвицъ на столько краше,
Сколько солнце всѣхъ звѣздъ краше.

Лейлу узя, а не невѣсту
Островхаръ обожаетъ.
Въ градъ Туряцкїй не повелъ онъ,
Въ свой ее градъ провожаетъ.
Рыцарей цвѣтъ — Островхаръ
Сердце кроткое плѣняетъ
Быстро; вѣру Магомета
Скоро Лейла покидаетъ
Съ женихомъ учась, въ христїанской
Вѣрѣ шибко уснѣваетъ.
Окрестивъ ее градскїй попъ
Съ Островхаремъ вѣнчается.

Цвѣтица пошла въ монашки,
Безъ отрады догараетъ.

Л. М. Лысковецъ.

Туряцкая Розамунда.

(Оконч.)

Ойстровхаръ собираетъ
Всѣхъ рабовъ, и посылаетъ
За ближайшими друзьями,
Опоясываетъ мечъ свой,
Отправляется онъ въ Босну,
Что-бы выполнить желанье
Дорогой своей невѣсты.
Въ переплавѣ черезъ рѣчку
Колпу стража уступила
Ойстровхару; онъ мечъ свой
Обагрѣлъ вражей кровью,

Разбиваетъ онъ Босняковъ
Разрушаетъ онъ тотъ городъ,
Гдѣ живетъ паша съ сестрою;
Онъ снимаетъ узы съ плѣнницъ
И сестру наши беретъ онъ,
Чернооку, бѣлолицу
И везетъ ихъ всѣхъ съ собою. —
Лучше самой Розамунды
Ойстровхару турчанка
Притянулася, полюбила.
Онъ ее — не Розамундѣ,

А къ себѣ везетъ въ свой замокъ...
Въ Ойстровхаря влюбившись,
Согласилася турчанка.
Броситъ вѣру Магомета
И оставитъ правы предковъ;
И въ капеллѣ у налож
Обручилъ ихъ вскорѣ патеръ.

Розамунда мїръ оставивъ
Увеличила собою
Хоръ Люблянскихъ монастирокъ.

Ej visoko, visoko...

Ej visoko, visoko
Mladjan ću se vinut,
Da ću sunce prežarko
Sa tog neba skinut!

Tad ću skovat mačeve
Od sunčanih traka,
Da mi bedra okite
Hrvatskih junaka!

Bit će čvrsti mačevi
Puni plamna žara,
Za sinove slobode,
Kud ćeš ljepša dara?

Snuti će sokoli
Na dušmanluk kleti
Za domaju premilu,
Za slobodu mrieti!

Još će traka sunčanih
Ostati za cielo,
Da okrunim slobodnoj
Majci sveto čelo!

Zadar.

Rikard Katalinić-Jeretov.

Istarski kmeti o Kraljeviću Marku.*)

Razgovor medju Jurinom i Franinom u srednjoj Istri.

(Iz „Naše Sloge“.)

Fr. Znaš ti, Jure, ki¹⁾ je to Kraljević Marko?Jur. Ča²⁾ to ti ne bi znal, tr³⁾ to ti je bil naš čovik!Fr. Je, je, naš čovik — ma⁴⁾ kakóv čovik! Tamo négder blizu Pulà⁵⁾ čul sam povedat⁶⁾ da je ta naš čovik bil vrédan „speštat“⁷⁾ po miljâr⁸⁾ túrkí⁹⁾ va¹⁰⁾ jenôj minúte¹¹⁾ . . .Jur. Borme¹²⁾ bi jih „speštal“ šior Marko i sadà, da je potreba.

*) Vidi 21. broj 1892. „Slov. Sveta“.

1) i 2) ki i ča — najstariji oblici upitnoga zaimena (pronomen interrogativum) — kь i чь — od kojih su postali staroslavenski oblici кѣто i чѣто (кѣ+то — prpd. тѣс оѣто; i тѣ тоѣто te chi questo i cosa questo). — 3) tr — та — saj (saj sem rekla, saj sem rekla, da je čisto brez srcà, da za njega nič ne mara, da za norca ga ima. Krilan). — 4) ma — ali. — 5) Pul, gen. Pulà (Pola, grad u Istri). — 6) Povedat (pripovedati), imperf. glagol; oblik perf. glagola jest povedat. — 7) speštat (tal.), splasati, smr-

Fr. Sadà — kakò, kadà je úmarl već tristo let?

Jur. Ki ti je to zabí¹³⁾ va glavu? Ni Marko úmarl ne, nego samo záspal, ač¹⁴⁾ je bil trudan . . .Fr. Dunke¹⁵⁾ će se zbudít? . .

Jur. Psst . . . da te ne bi ki čul . . .

Fr. Valjá¹⁶⁾ bi se prestrašil . . .

Dr. K. L. Tr.

viti. — 8) miljâr (od mille) = tisuća, hiljada (od χίλιοι). — 9) túrkí (turki), gen. pl. od Túrak (po рочъ, рочн, gen. pl. рочнѣ). — 10) va, v (u); p-a-s, mjesto ps — va, mjesto v, jer se tako daje lakše i liepše izgovarati. — 11) minute (il minuto, die Minute) — prepozicional (casus praeositionalis), kakono u staroslavenskom (прѣѣ): — 12) borme, bog me (bogme, bome). — 13) zabí, od gl. zabít (za-bit), dočim zábil od glagola zábit = pozábit (zaboraviti). — 14) ač = jer, prispodb. 1) i 2). — 15) Dunke (tal.) = dunque. — 16) Valjá = valja da = najbrže (wahrscheinlich)

Biserje i alemovi.

Minuentur atrae carmine curae.

Dva su cvjeta...

Sibinianin Janko na lovu.

Л а к о т е и д у ш о . . .

Dva su cvjeta¹⁾ usred Bosne rasla,
Zumbul-momče²⁾, Karanfil-djevojče.³⁾
Kad su oni veliki narasli,
Onda im se uzeti ne dadu —
Otac, majka i braća prokleta.⁴⁾Lov lovio⁵⁾ Sibinjanin Janko,
Lov lovio⁶⁾ i Boga molio:
Da mu Bog da lova svakovrstna,
Jednu zvierku¹¹⁾, lijepu djevojku. —Лако теби, душо,¹⁵⁾
На постели стати;
Ал је мени тежко
Под прозором стати:

Dani u nedjelji.

Koliko je u nedjelji dana,
Svi su dani od²⁾ srebra kovani,
A subota od suvoga⁶⁾ zlata:
Subota će nedjelju⁷⁾ donesti,
A nedjelja diku sa salaša⁸⁾.„Ne lov' lova okò moga dvora!¹²⁾“
Ako li te moja braća vide,
Sitnim¹³⁾ će te prahom posipati,
Sitnim prahom i težkim olovom.¹⁴⁾“Вјетрић пропухава,
Синегом заметава —
Мене срце зебе.
Што нисам код тебе.

1) Vidi u zadnjem broju op. 1. — 2) Vidi op. 1. — 3) Vidi op. 2. — 4) Komu je sudjena, njegova budi! — „Ljubi me, Todo, Todice, Ljubi me dušo i srce, što mora biti, biti će!“ — Ne ljub', brate, nemile djevojke, A ja neću za nedraga poći“. — „Volim s dragim po gori hoditi, Glog zobati, s lišća vodu piti, Studen kamen pod glavu metati — Neg' s nedragim po dvoru šetati, Šećer jesti, u svili spavati“. — „Volim brati po planini cvieće, Neg' ljubiti, što mi srce neće“. — „Bože spari, tko za koga mari, A razpari, tko za kog' ne mari!“ — 5) O d srebra (ne iz srebra) = aus Silber.

— 6) Od suvoga zlata (v. op. 5) = od suhoga zlata. — 7) Nedjelja = a) nedjelja (nedelja), b) čedan (tjedan, teden). — 8) Salaš = Meierhof. — 9) Vidi u predzadnjem broju op. 20. — 10) O toj figuri vidi u zadnjem broju sub „Mladost Kraljevića Marka“ op. 5. — 11) Zvierka — zvier ženka. — 12) Tako progovara junaku lijepa djevojka — ona zvierka. — 13) Sitan = droban (sitan novac Scheidemünze). — 14) Prispodobí u predzadnjem broju op. 11. — 15) Latinicom tiskana u predzadnjem broju.

Priredio Dr. Trnoplesar.

Zlatna slova.

Svjetlom k slobodi!

Lahko dobljeno
Kmalu spravljeno.¹⁾Brek²⁾ na mesec laje,
Mesec nič ne haje.Po njem³⁾ tebe svijet poznaje živa,
Na njem ti se budućnost osniva.

Kaj kavška.

Ča-kavška.

Preradović.

Gdje je sreća, tu je i nesreća,
Gdje nesreća, tu i sreće ima.²⁾Ni desno, lievo da se nisi makô,⁴⁾
Već ravno podji, dok te nosi, svijetom!Dež za solncem mora priti,
Za veseljem žalost priti.⁵⁾

Što-kavška.

Šenoa.

Slomšek.

1) Kako došlo, tako prošlo. — 2) Vidi u zadnjem broju sub „Mladost Kraljevića Marka“ op. 4. — 3) Brek, pas, pes — 4) Iz pjesme „Budi svoj!“ — 5) Po njem, t. j. po jeziku; W. v. Hum-

boldt veli: „Die wahre Heimat ist eigentlich die Sprache“. — 6) Post nubila Phoebus.

Priredio Dr. Trnoplesar.

Tri pripovedke.

Napisal L. N. Tolstoj; prevedel S. J. K-j.

Зерно съ куриное яйцо.*)

Нашли разъ ребята въ оврагѣ штучку съ куриное яйцо, съ дорожкой по срединѣ и похоже на зерно. Увидаль у ребятъ штучку проѣзжій, купилъ за пятакъ (pet korejek), повезъ въ городъ, продалъ царю за рѣдкость.

Позвалъ царь мудрецовъ, велѣлъ имъ узнать, что за штука такая, яйцо или зерно? Думали, думали мудрецы, — не могли отвѣта дать...

Лежала эта штука на окнѣ; влетѣла курица стала клевать, — проклевала дыру; всѣ и увидали, что зерно. Пришли мудрецы, сказали царю: Штука это— зерно ржаное.

Удивился царь; велѣлъ мудрецамъ узнать, гдѣ и когда это зерно рожалось? Думали, думали мудрецы, искали въ книгахъ—ничего не нашли. Пришли къ царю, говорятъ: — Не можемъ дать отвѣта. Въ книгахъ нашихъ ничего про это не написано; надо у мужиковъ спросить, не слыхалъ ли кто отъ стариковъ, когда и гдѣ такое зерно сѣяли?

Послалъ царь, велѣлъ къ себѣ стараго старика мужика привести.

Разыскали старика стараго, привели къ царю. Пришелъ старикъ зеленый, беззубый, на сиду вошелъ на двухъ костыляхъ.

Показалъ ему царь зерно; да не видитъ уже старикъ, кое - какъ половину разглядѣлъ, половину руками ощупалъ. Сталъ его царь спрашивать: — Не знаешь ли, дѣдушка, гдѣ такое зерно роживалось? Самъ на своемъ полѣ не сѣвалъ - ли хлѣба такого? Или на своемъ вѣку не покупывалъ ли гдѣ такого зерна?

Глухъ былъ старикъ, на силу - на силу разслушалъ, на силу - на силу понялъ. Сталъ отвѣтъ держать:

— Нѣтъ, — говоритъ, — на своемъ полѣ хлѣба такого сѣвать не сѣвалъ, жинать не жиналъ, и покупать не покупывалъ. Когда покупали хлѣбъ, все такое же зерно мелкое было. — А надо — говоритъ — у моего батюшки спросить — можетъ онъ слыхалъ, гдѣ такое зерно рожалось.

Послалъ царь за отцомъ старика, велѣлъ къ себѣ привести.

Нашли и отца старикова: привели къ царю. Пришелъ старикъ старый на одномъ костылѣ. Сталъ ему царь зерно показывать. Старикъ еще видитъ глазами. Хорошо разглядѣлъ. Сталъ царь его спрашивать:

— Не знаешь ли, старичекъ, гдѣ такое зерно роживалось? Самъ на своемъ полѣ не сѣвалъ ли хлѣба такого? Или на своемъ вѣку не покупывалъ ли гдѣ такого зерна?

Хоть и крѣпонецъ на ухо былъ старикъ, а разслушалъ лучше сына.

Zrno kakor kurje jajce.

Nekoč našli so otroci na klancu nekaj kakor kurje jajce z liso posredi in podobno zrnu. Videl je to pri otrocih popotnik, kupil je za groš, nesel je v mesto, prodal je carju za redkost.

Pozval je car modrijanov, velel jim preiskati, kaj je to, jajce ali zrno? Mislili in mislili so modrijani, — odgovoriti niso mogli...

Ležalo je to na oknu; priletela je kokoš, začela kljevati, — izkljevala luknjo; vsi so razvideli, da je zrno. Prišli so modrijani in dejali carju: To je rženo zrno.

Car se je začudil; ukazal je modrijanom zvedeti, kje in kedaj se je rodilo to zrno. Mislili in mislili so modrijani, iskali v knjigah, — a ničesar niso našli. Prišli so k carju in mu rekli: Ne moremo odgovoriti. V naših knjigah ni ničesar o tem napisano; treba je vprašati kmete, ni li od starcev kdo slišal, kedaj in kje so sejali tako zrno?

Poslal je car posle, ukazal privesti k sebi jako starega kmeta.

Poiskali so starčeka, privedli ga k carju. Prišel je blede, brezzobi starček in s težavo je vstopil na dveh berglah.

Car pokazal mu je zrno; a starček ne vidi več, nekako na pol je je razgledal, na pol pa z rokami otipal. Začel ga je car izpraševati: Ali ne veš, očka, kje se je rodilo tako zrno? Nisi li sejal takega žita sam na svojem polju? Nisi li v svojih letih kje kupoval takega zrna?

Gluh bil je starček, jedva-jedva je slišal, jedva-jedva razumel. Začel je odgovarjati:

— Ne — pravi — na svojem polju nisem sejal takega žita, nisem ga žel, nisem ga kupoval. Ko smo kupovali žito, bilo je vedno tako majhno zrno. A treba je — pravi — vprašati mojega očeta, morda je on slišal, kje se je rodilo tako zrno.

Poslal je car po starčekovega očeta, velel ga privesti k sebi.

Našli so tudi starčekovega očeta in privedli so ga k carju. Prišel je starček na jedni bergli. Začel mu je car pokazovati zrno. Starček je še videl in dobro pregledal. Jel ga je car izpraševati:

— Ali ne veš, starček, kje se je rodilo tako zrno? Nisi li sejal takega žita sam na svojem polju? Nisi li v svojih letih kje kupoval takega zrna?

Dasi je bil starček nekoliko gluh, slišal je vendar boljše nego sin.

*) Pri tej pripovedki se kaže izvirnik in slovenski prevod takó podobna, da ni treba tolmačiti besed. Op. ur.

— Нѣтъ — говоритъ — на своемъ полѣ такого зерна сѣвать не сѣвалъ и жинать не жиналъ. А покупать не покупывалъ, потому что на моемъ вѣку денегъ еще и въ заводѣ не было. Всѣ своимъ хлѣбомъ кормились, а по нуждѣ — другъ съ дружкой дѣлились. Не знаю я, гдѣ такое зерно родилось. Хотъ и крупнѣе теперешняго и умолотиѣ наше зерно было, а такого видать не видать. Слыхалъ я отъ батюшки, — въ его время хлѣбъ лучше противъ нашего раживался — и умолотиѣй, и крупнѣй былъ. Его спросить надо.

Послалъ царь за огцомъ стариковымъ. Нашли и дѣда; привели къ царю. Вошелъ къ царю старикъ безъ костылей, вошелъ легко, и глаза свѣтлые и говоритъ внятно. Показалъ царь зерно дѣду. Поглядѣлъ дѣдъ, повертѣлъ.

— Давно, — говоритъ, — не видѣлъ я стариннаго хлѣбушка! — Откусилъ дѣдъ зерна, пожевалъ крупинку.

— Оно самое, — говоритъ.

— Скажи же мнѣ, дѣдушка, гдѣ и когда такое зерно раживалось? На своемъ полѣ сѣвалъ ли ты такой хлѣбъ? Или на твоёмъ вѣку гдѣ у людей не покупывалъ ли?

И сказалъ старикъ: Хлѣбъ такой на моемъ вѣку вездѣ раживался. Этимъ хлѣбомъ, говоритъ, я вѣкъ свой кормился и людей кормилъ. Это зерно и сѣялъ, это и молотилъ.

И спросилъ царь: Скажи же мнѣ, дѣдушка, покупалъ ли ты гдѣ такое зерно, или самъ на своемъ полѣ сѣялъ?

Усмѣхнулся старикъ. — Въ мое время, говоритъ, и вздумать нитко не могъ такого грѣха, чтобы хлѣбъ продавать, покупать. А про деньги и не знали — хлѣба у всѣхъ своего вволю было.

И спросилъ царь: Такъ скажи же мнѣ, дѣдушка, гдѣ ты такой хлѣбъ сѣялъ, и гдѣ твое поле было?

И сказалъ дѣдъ: — Мое поле было — земля Божья. Гдѣ всахалъ — тамъ и поле. Земля вольная была, своей землю не звали. Своимъ только труды свои называли.

— Скажи же — говоритъ царь, — мнѣ еще два дѣла: одно дѣло — отчего прежде такое зерно рожалось, а нынче не родится? А другое дѣло — отчего твой внукъ шелъ на двухъ костыляхъ, сынъ твой пришелъ на одномъ костылѣ, а ты, вотъ, пришелъ и вовсе легко, глаза у тебя свѣтлые, и зубы крѣпкіе и рѣчь ясная, и привѣтная. Отчего, скажи, дѣдушка, эти два дѣла сталися?

И сказалъ старикъ: — Оттого оба дѣла сталися, что перестали люди своими трудами жить, — начали на чужіе зариться. Встарину не такъ жили, встарину жили по Божьи: своимъ владали — чужимъ не корыстовались.

— Ne — pravi — na svojem polju takega žita nisem sejal, nisem ga žel. A tudi kupoval ga nisem, ker v mojem času še v tovarnah ni bilo denarja. Vsi smo se živili s svojim žitom, po potrebi smo pa drug drugemu posojevali. Ne vem, kje se je rodilo tako zrno. Dasi je bilo naše zrno večje in žito bogatejše nego sedanje, a takega nisem še videl. Slišal sem od očeta, da je rodilo v njegovih časih žito boljše nego naše, bilo je bogatejše in večje. Njega treba je vprašati.

Poslal je car po starčkovnega očeta. Našli so tudi deda in privedli ga k carju. Prišel je k carju starček brez bergelj, prišel je lahko, oči so se mu svetile, govoril je jasno. Pokazal je car zrno dedu. Ta je pogledal in obrnil.

— Davno — pravi — nisem videl starega žitica! Ugriznil je ded zrno in pa zvečil.

— To je isto — pravi.

— Povej mi dedec, kje in kedaj se je rodilo tako zrno? Ali si sejal tako žito na svojem polju? Ali si je morda v svojih letih kje pri ljudeh kupoval?

In rekel je starček: Tako žito se je v mojih časih vedno rodilo. S tem žitom, pravi, sem vedno živil sebe in družino. To zrnje sem sejal, to sem žel, to mlatil.

— In vprašal je car: Povej mi, dedec, si li kje kupoval tako žito, ali si je sam sejal na svojem polju?

Starček se je nasmehnil. — V mojih časih, pravi, nikdor ni mogel izmisliti si kakega greha, da bi žito prodajal, kupoval. Denarja nismo poznali — žita so pa imeli vsi dovolj.

In vprašal je car: Takó, pa povej mi, dedec, kje si sejal tako žito, in kje je bilo tvoje polje?

In rekel je ded: Moje polje bilo je — zemlja Božja. Kjer sem oral — tam je bilo polje. Zemlja bila je svobodna, nje nismo smatrali svojoj. Svojim smatrali smo samo svoj trud.

Povej mi še dvoje — pravi car: prvič, zakaj se je prej rodilo tako žito, a sedaj ne več? Drugič, zakaj hodi tvoj vnuk z dvema berglama, tvoj sin z jedno, a ti, glej, prihajaš povsem lahko: oči se ti svetijo, zobe imaš trdne, govorjenje jasno in prijetno. Povej, dedec, zakaj je to dvoje?

In dejal je starček: To dvoje postalo je zato, ker ljudje so ponehali živeti s svojim trudom — začeli po tujem hrepeneti. Časih nismo živeli takó, časih živeli smo pobožno: svoje smo posedovali — tujega se ne posluževali.

Pesem panonskega Slovenca.

Iz stare slovenščine prevedel C.

Uhajamo vam iz verig,

Srdite se pa vi.

Ni strah nas vaših več intrig,

Hudobnih vas ljudi.

Nam žive nade se budé,

Vam žolč se pa cedí.

Dajémo bratje si roké,

Hudó vas to bolí.

Nam dragi naš pomore Bog,

Vi le se rógaite!

On hudih réši nas nadlóg,

Vi le popókajte!

Saj milostno nam dal je v dar

Hrabré, krepké, roké.

On nas ne zapustí nikdar,

Sínóve si zvesté.

„O Góspodi, pomiluj ny!“ *)	Oná povzdigne nam sreća,	„O Góspodi, pomiluj ny!“	Svoboden, miren pa Slovén,
Molitev naša je.	In boj za vero, dom	Molitev naša je :	Sovragu oprostí,
Njo sveta cerkev nas uči,	Nam slaðek mir, svobodo dá,	Opróšt sovragu nas uči	Če rob ne joka se nobén,
Oná nam spas dájé.	Obúp sovražnikom.	Že evangélije.	Pravica se šíri.

Ljubezen, bratstvo sta nam cilj,	Če pa vam lakomnost sopet	Tedáj pa nam pomore Bog,
Naj bosta tudi vam !	Potísne meč v roké,	A vi se rogate !
Slovén trpél je, se boril,	Vas sprejme hrabrl naš pogled,	On réši vseh nas teh nadlóg,
Da rob ne bode sám.	In čvrste mišice.	Vi pa zastókate.

*) O Gospod, pomiluj nas !

† Josip Marn.

Umirovljeni c. kr. gimn. profesor, častni kanonik, konzistorijalni svetnik, vitez Franc-Josipovega reda, prvosednik „*Matice Slovenske*“ v Ljubljani, Josip Marn, umrl je dne 27. januarja t. l. v 61. letu svoje dobe.

Književnost slovenska je izgubila jednega svojih najzvestejših in najvestnejših pisateljev. Na Ljubljanskej gimnaziji bil je prezaslužen Metelkov naslednik za slovenščino in veronauk, koja predmeta je poučeval polnih 35 let. V slovenske književnosti pak je nadaljeval in spopolnjeval „Šafarik's gesch. d. südsl. Literatur. Prag 1864 I.“, katera sega samo do leta 1830.

Marn je znova obdeloval vse ogromno gradivo po pristnih virih, ter podajal v svojem *Jezičniku* temeljno kamenje v zgradbo slovenske književne zgodovine, in prav zato so Jezičniki toli važni, da jih ne more pogrešati noben knjižni zgodovinar. — V zadnjem XXX. letniku 1892. l. popisal je sam svoje žitje, kar mi tu doslovno ponatisnemo :

„Josip Marn, rojen 13. marca 1832 v Štangi nad Litijo, srednje šole dovršil l. 1851, bogoslovje l. 1855, kaplan v Horjulu do oktobra 1857, odslej učitelj za veronauk in slovenščino na c. kr. gimnaziji v Ljubljani, profesor, umirovljen l. 1892, častni kanonik, vitez Franc-Josipovega reda.

Kar tukaj o svojem književnem delovanju povém, povedano bodi zlasti zaradi Jezičnika, nekdanjim vrstnikom v spomin, prihodnjim pisateljem slovstvene zgodovine pa v razumno porabo.

Za občinstvo sem jel slovenski pisati l. 1849, kadar sem v Alojznici dr. J. Pogačarju pri vredovanju „Cerkvenega Časopisa ali Zg. Danice“ pomagal popravljati najprej natiskovanje, potem pa prestavljal kake stvari za list, n. pr. l. 1849 : Keršanski pogled sedanjiga časa poleg dr. Schlöra. Zvonovi. Oče v sredi svojih sinov in vnukov itd. ; l. 1850 : Družba sv. Detinstva ; l. 1853 : Dr. A. Schlör. Kratek popis njegoviga življenja in djanja ; l. 1854 : Mirske iskricé ; l. 1856 : Bog nikomur dolžen ne ostane itd. ; l. 1857 : Povej ti meni resnico (Salezij-Peza) ! itd.

Vesel slovenskega lista za našo mladino pisal sem v „Vedeža“ l. 1849 in 1850 nekatere podučne in kratkočasne reči, na pr. Življenje — leto. Vojak zares junak itd. — L. 1851 sem vredoval Daničico, tednik mladosti Alojzjevišča v poduk in kratek čas. in pomagali so mi na pr. J. Rogač, J. Žvegelj, J. Stritar, V. Lah itd. — V „Slovensko Bčelo“ l. 1852 zašel je spisek : Hrast in lipa (Milko). — „Slovenski Romar“ l. 1858 ima dva sestavka : V krčmi. Pod lipo. — Sveto pismo stare

in nove zaveze z razlaganjem — po povelji kneza Antona Alojzja l. 1856—1859 — kaže v „Predgovoru“ str. XIV, da je med sodelovalci bil tudi Jožef Marn, kaplan v Horjulu, kateri je po tedanjem navodu poslovenil in vravnal : I. Ezdrove bukve str. 459—481. Juditine str. 539—566. Esterine 568—595.

Po opravljeni preskušnji iz veronauka v Ljubljani in iz slovenščine na Dunaju sem v Program d. Laibach. OG. l. 1860 spisal razpravo : Slovankega cerkvenega jezika pravo ime, prvotna domovina in razmere proti sedanjim slovanskim jezikom — prvi slovenski spis v dotičnem javnem glasilu. Program Laibach. OG. l. 1861 : Slovnice slovenskega jezika (str. 13—26). — L. 1864 pa sem na znanje dal : „Vzajemnost slovenskega z drugimi sorodnimi jeziki“. Spisal nemški prof. Petruzzi, po svoje predelal slovenski prof. Metelko.

Od l. 1862 do 1873 dopisoval sem v „Danico“ ; n. pr. l. 1862 : „Nektere misli o sedanjim gimnazijski osnovi“ (št. 24—27). — L. 1863 dopisi z Velehrada, iz Olomuca, Prage itd. — L. 1864 : O stvarjenji. — L. 1865 : O pesmih A. Umeka Okiškega, pa v Slov. Berilu za VIII. gimn. razred. — L. 1866 : Jok v čitavnici. O Matici, šoli itd. O Poklukarju Jožefu in njegovem slovstvenem delovanju. Vredoval sem Danico od l. 8 do 16., dokler je Jeran hodil po Sv. Deželi. Priobčil ondi besedo, ktero sem govoril bogoslov svojim verstnikom l. 1853 o slovenščini itd. — L. 1868 : Blagovestnik starega zavéta l. 5—40 itd. — L. 1869 : Iskricé slovenske I—V. O Janežiču. O šolstvu, šolski maši itd. — Leta 1870 : Srednje šole I—IV. Cerkev pa šola. S Slemškega. Z Ajdovskega gradca itd. — L. 1871—1873 : Zmaga sv. Križa t. j. Vitazstvo svätého križa, spisal Jan. Munkay. V Skalici 1869. (Dan. 1873 str. 322). V kat. Besedi govoril o sv. Cirilu in Metodu nasproti Narodu (cf. Dan. 324). — L. 1874 : O časnikarstvu zlasti liberalnem (cf. Nar. št. 43. Dan. str. 70. 108) itd.

Kratka staroslovska slovnica. Spisal J. Marn. Doklada Glasniku in posebej tiskana v Celovcu 1863. 8. 60. — Zlati Vek. 1863. 8. 263. Sprožil, vredil, spisal v njem : Predgovor. Dve vojski (Družba sv. Cirila in Metoda pa sv. Mohorja). Sveto pismo in slovstvo slovensko. Nestor. — Baraga, svetla zvezda na slovstvenem nebu kranjsko-slovenskem in očipve-indijanskem — v knjigi Vončinovi družbe sv. Mohorja l. 1869, in tudi posebej (Dan. 186—178).

V „Slovincu“ sem sodeloval prva leta (Istinič — Resnicki) na pr. l. 1873 : Roža Sandor pa sedanje ječe. — L. 1874 : Da se resnica prav spozna, čuti je treba

oba zvona (Makušev — Jurčič vsled govora o liberalnem časnikarstvu l. 27.) Pismena vprašanja o zrelostnih skušnjah iz slovenščine. Tresk med katehete ljubljanske gimnazije. Hezilo (Prof. Heinrich) pa Istinič (profesor Marn) str. 107 do 113. Sedanjim črtomirovcem pa Valj-hunovcem itd. — L. 1875: Svobodna učitev. Dajte nam četrtek nazaj! Naučni slovník. Dežman, oj! Erinije. Peter Petruzzi. Časopisje slovensko itd. — L. 1876: Vzemaj slovnica slovenska. Moj jarem je grenak, breme ni lahko. L'école sera chrétienne ou ne sera pas. Slo-mšek v značajnosti Slovencem vzor. Kat. časopisje — dejanje apostolsko. Nič trdno, stanovito ne stoji. — In vse razpada, koder vere ni. Vladika Ravnika in naše slovstvo. Slovan gre na dan. Potentes potenter tormenta patientur. Znanje in djanje itd. itd. — Leta 1877: Cvet časnikovski. Katoličan gre na dan itd. — 1878: K. Melcer. Pij IX. A. Jerala. Slov. Matica pa dr. J. Bleiweis. — Leta 1879: Sv. Ciril in Metod. O šolstvu. — L. 1880: Nekatere iskrene misli in želje o Slovencu (A—G). Jernej Kopitar — L. 1881: Biti slovenske krvi bodi Slovencu ponos. Ezav in Jakob. — L. 1882: Slovan gre na dan. — L. 1883: S. Žepić. J. Solar. J. Macun. — Leta 1884: J. K. Pogačar. J. Vesel Koseski. Nejedli. — L. 1885: Z Velehrada. — L. 1886: V. Lah. B. Raič. Stritar — Daničica itd. — L. 1887: Fr. Levstik. — L. 1889: D. Dežman. M. Cigale itd. itd.

Matici Slovenski l. 1863 zapisnikar, potem ključar, od l. 1865 odhormnik, od l. 1887 predsednik — Kopitarjeva Spomenica. Uredil Josip Marn. 1880. 8. 188. Spisal Predgovor; J. Kopitar pa dr. J. Zupan, Kopitar pa Pypin in Kolar. Po časopisih sestavil: Slavnost Kopitarjeva v nedeljo dne 22. avgusta 1880 v Ropnjah.

V Katoliški družbi govoril večkrat, kar kaže Danica. Posebej sem priobčil v Glasih XV l. 1880: Velik zdravnik je prišel z nebes, ker velik bolnik je ležal na zemlji (Luk. 10, 23—37).

Jezičnik. Da bi podpiral dobrega Praprotnika pri vredovanju „Uč. Tovarša“, jel sem v njem spisovati leta 1863 „Pomenke o slovenskem pisanju“, ter si izprosil naposled za nagrado nekoliko prostih odtiskov, katerim sem dal naslov „Jezičnik“. Jezikala sta namreč v pomenkih „poredni Učenec in neporedni Tovarš“ o jeziku slovenskem, o raznih oblikah v pisanju, ki so takrat se jako hitro spreminjale itd., za poduk in kratek čas. V prvih letnikih I—V t. j.: 1863—1867 se je v vsakem nabralo petdeset razgovorov. L. 1864 sem spisal v omejenem listu tudi: „Ni planine brez doline“, ter priobčil razpravo: „Malikoslovje slovansko“, največ po Hanušu sestavil Metelko. — V III. letniku 1865 vrši se razgovor vže o občnih in posebnih imenih naroda slovanskega; v IV. ozira se tudi na knjigo „Die slovenische Sprache nach ihren Redetheilen“ von Levstik; v V. pa sega razprava celó v jezikoslovje in slovstveno zgodovino slovansko (cf. Jezičn. XXVI). — V, VI—III. l. 1868

do 1870 se razgovarjata „Stari in mladi Slovenec“ o slovanskem pisanju gledé na sorodstvo med staro in novo slovenščino največ po dr. Miklošičevi knjigi „Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum“.

L. IX—XI. t. j. 1871—73: Metelko v slovenskem slovstvu — in njegova doba, zlasti izvorno „Abecedna vojska“ itd. — V XII. l. 1874 opisan je Peter Hitzinger (Znojemski, Pódlipski). V XIII. l. 1875: Jan Nepomuk Nečasek pa Anton Umek Okiški. — V XIV. l. 1876: Otec Marko Pohlin pa Valentin Vodnik. — V XV. l. 1877: Krajnska Čbelica in Čbeličarji. Dr. Jakob Zupan. Vladika Matej Ravnika. Dr. J. Zupan in dr. Fr. Prešern. — V XVI. l. 1878: M. Ravnika Poženčan. M. Vertovec. M. Verne, posvečen Dr. J. Bleiweisu o 70. godu njegovem. — V XVII. l. 1879: J. Kobe So-devski. J. Varl. A. Žakelj Ledinski. A. Oliban. A. Likar. Fr. Jeriša. Dr. L. Vončina. — V XVIII. l. 1880: J. Kopitar. M. Čop. Dr. Fr. Prešern. — V XIX. l. 1881: J. Zemlja. B. Tomšič. Fr. Malavašič. Dr. S. Klančnik. Dr. J. Rogač. J. Bonač. M. Lotrič. L. Engelman Nožarjev. Fr. Svetličič. — V XX. l. 1882: Novice pa Dr. Janez Bleiweis (s sliko), posv. Dr. Fr. Vitezu Miklošiču o 70. godu, — V XXI. l. 1883: Knjiga Slovenska v dobah XVI. XVII. veka. Zimske proste urice t. j.: Predgovor poslovenjen iz Adama Bohoriča slovnice „Arcticae Horulae“ l. 1584. — V XXII. l. 1884: Knjiga Slovenska v XVIII. veku. V pojasnilo bodi povedano, da sem nasproti kritiki v „Narodu“, „Zvonu“ in „Slov-anu“ o Jezičniku sestavke v „Slovenca“: „Kdo je mojster in kdo — skaza (1884. XII. 35). Slovenčev podlistkar prilogarju Narodovemu (XII. 63). Možic od (XII. 79). Par neprijetnih trenutkov (1885. XIII. 105). Faust ali Fäustlein? (1886. XIV. 79)“ spisal sam samcat t. j. brez druga. Podpisaval sem se „Jezičnikov zvest čitatelj“ ob scandalum pusillorum i. e. discipulorum. — Posebne pomembe je l. XXVI. 1888 t. j. Staroslovenski Jezičnik. Knjiga Slovenska v dobi od IX. do XVI. veka, po kateri je znanstvena podlaga dana Knjigi Novoslovenski. — V XXVII. l. 1889: Svitoslav i Danica t. j. Msg. Zuka Jeran s sliko. — Letniki XXIII—XXV t. j. 1885—1887, pa XXVIII—XXX l. 1890—1892 opisujejo (A—F) Knjigo Novoslovensko v XIX. veku. — Žal mi je, da moram skleniti!“

„Žal mi je, da moram skleniti“.

S temi besedami je najboljšje označen idealno vzvišeni značaj blagega pokojnika.

Kakor kot kritik, pisatelj, učitelj in svečenik bil je pokojnik tudi v socialnem životu blag in dobrosrčen, plemenitega mišljenja in radodarnih rok, in veren sin majke slave, zato mu kliče ves narod ob preranem grobu s pesnikom:

„Taka glava korenine
Je slovenski oratar“.

Vječnaja pamjat!

—

Nekoliko mislij o češki narodopisni razstavi.

(Po „Obz.“ F. Š.)

„Fin de siècle!“ — to geslo se je pred nedavnim časom vk. reninilo v slovstvo, polastila se ga je žurnalistika, postalo je navadna fraza in sedaj je tako vsak-

danje, da nihče več ne mara zanje. Toda k iskrenemu Čehu, menim, govori ta-le vsakdanja fraza dovolj močno in ne ostaja nanj brez vpliva. Konec stoletja — je uže

ali še le bode, odkar je češki narod začel z nova živeti, prav za prav zavedati se, da živi. Narod je živel v slamnatih hišicah; v njegovih hišah je tlela iskra življenja, sicer bi je ne bilo niti največe navdušenje in delo spremenilo v tako močen zubelj. Kaj je vse češkemu narodu prineslo stoletje, katero je uže na izmaku! Vse rodovitno delovanje češko se dá izraziti z gésлом: „Bodimo svoji!“ Dá, biti svojimi, to je ovo pomembno „in hoc signo vinces“, katero naj bi si zapisal vsak slovanski narod na svojo zastavo, da bi mu bilo zvezda vodnica v prihodnje pri vseh njegovih podjetjih. Čehi so se tega gesla strogo držali in sedaj se veselijo vspehov. Po tem načelu sta se ravnala Dobrovský in Jungman in vrnila sta svojemu narodu jezik; za to idejo je deloval Palacký (gl. njegovo géslo: „Svoji k svojim in vselej po pravici“) in uvedel je Čehe v slavno prošlost, Šafařík jih je opozoril na sorodnost z drugimi Slovani; Němcová, Erben, Tyl, Čech in dr. so stvarili slovstvo. In koliko ste pripomogli leti 1863. in 1885. k temu, da se je češki narod vrnil k sebi, da je bil v resnici sam svoj!

Mnoge spremembe so se zgodile v notranjem življenju in razvoju češkega naroda, spremembe pomena velikega, nekatere jako koristne in uže dolgo željno pričakovane, druge pa zopet, katere imajo različne senčne strani. Ustanovilo se je mnogo srednjih šol in zavodov za učitelje in učiteljice z učnim češkim jezikom, in če je še kje kakošen nedostatek, pomaga po svojih močeh „Ustřední matice školská“, po kateri je češki narod v pravem pomenu svoj. Čehi imajo svoje vseučilišče in svojo akademijo. Važna podjetja slovstvena uspešno napredujejo. (Kako marljivo le deluje n. pr. založništvo g. Otta v Pragi!) Češka umetnost priborila si je priznanje in spoštovanje vseh omikanih narodov; saj so imena: Brožík, Čermak, Dvořák, Smetana, Ondříček pomena evropskega, dá celó i svetovnega. Zraven tega pa so se roko v roki z velikimi vspehi pojavile tudi mnoge senčne strani novega narodnega življenja. Na tlako se je pozabilo — nastala so druga dela, volitve v deželni zbor in v državni zbor; češkega kmeta je v svoj jarem vpregla „politika“ s celo množico raznih časnikov. Na mesto cepov in srpov, kateri so v prejšnjih časih preživili vsaj 20 ljudij po letu, uvedli so se razni stroji, koji vse gospodarsko delo opravijo v enem tednu, tako da revni ljudje nimajo dela. Ali na mesto dela imajo revni ljudje sladkornice (cukrarnice), da bi si osladili črno skorjico kruha, in žganjarne, koje jim z raznimi likérji preganjajo skrbi iz glave. Na mesto povestij in pravljic starčkov in babic imajo Čehi politične in socijalistične spore; one povesti so se pripovedovale mirno pri zakurjeni peči v dolgih zimskih večerih, ti-le se razlagajo in rešijo pri polnih kozarcih v soparnih ali deževnih poletnih dnevih. Narodne pesni so izpodrinili razni „narodni himni“ à la kanonir Jaburek. In pri

vsem tem imajo biti Čehi svoji? Mnogo je v češkem notranjem razvoju, res prav mnogo, kar Čehe dela svoje, kakor tetoviranje povečuje lepoto Indijanovo! —

Ne dá se tajiti, da se na Češkem deluje mnogo, in vendar pri vsem delu čakajo razrešenja vprašanja, katera so takorekoč uslovje ali pogoj narodnemu življenju češkemu. Imamo sicer neko česko historično pravo, ali če tudi se govori zmerom o njem, vendar bodo Čehi čakali še dolgo, predno z njega pomete kdo vsaj prah. Tudi od daleč doni Čehom na uho odmev nekega vprašanja slovanskega, toda škoda, da je to le odmev! Sicer ako bi se Čehi v resnici in odkritosrčno poprijeli tega vprašanja, uže davno bi bilo to-le jedino vprašanje z vsem češkim bitjem tako otreslo, da vse delovanje bi bilo prišlo v naravni tir, uže davno bi se bili streznili in — ozdraveli. Saj oni dve za Čehe vekomaj pomembni leti 1863. in 1885, samo ti dve leti koliko spremembe bi bili provzročili pri narodu manj lahkomišelnem in boječem, nego je češki, n. pr. pri Madjarih! Ako bi ti imeli toliko in takih sorodnih narodov okolo sebe! Oj, to bi še le svet videl in spoznal, koliko premorejo! Ali Čehi? — —

V stoletju XIX se je uvrstil narod češki vnovič med narode kulturne, in ta činjenica sevda ni ostala brez vpliva na razvoj narodne individualitete. Moderne ideje so se vrivale na Češko, in Čehi so hvaležno sprejemali vse, naj je bilo to uže narodnemu razvoju na kvar ali na korist. Vcepili so na narodno drevó divje rože poleg dragocenih rož, malovredne sadike poleg pitomih (žlahtnih) in vrhu tega so vsejali v svoj vrt mnogokaj, kar ga ne more krasiti. In vse to raste v veliko veselje Čehov. A vendar se je našlo nekoliko delavnih, tihih, skromnih, na videz neznatnih delavcev, ki učijo v resnici češki narod biti svojim, kateri kot dobri vrtnarji ne jemljejo vsake sadike iz tujine, četudi se iz tujine ponuja in vsiljuje kot najboljša, ampak marljivo in skrbno opazujejo, kar se dá, vcepiti na drevo narodnega bitja, da bi to koristilo narodnemu razvoju. Ali Čehi jih doslej niso hoteli razumeti.

Ko je Sušil nabiral narodne češke pesni, sumičili so ga, imenovali ovaduha, in Bog vé kaj so mu še vse očitali. Ko je ranjki prof. Havelka ustanavljal „Museum“ („vlastenecké museum“ v Olomucu), in so njegovi somišljeniki začeli nabirati narodno vézenje, zmerjali so jih cunjarje in smejali so se jim, da nabirajo razbite črepinje („namreč pepelnice“). Ko je ta rodoljubni „museum“ izdal prvi zvezek narodnih ornamentov moravskih, kjer so narisane „kraslice“ (malana velikonočna jajca), in jih je nekdo pokazal jednemu izmed čeških mōž, izrazil se je, da bi ga pustili s takšnimi rečmi pri miru.*) Še le, ko so „kraslice“ na Nemškem prov-

*) Nam se je godilo mnogo hujše; ko smo mi v „Slov. Svetu“ obširniše poročali o tem zvezku, očital nam je dr. Mahnič v svojem „Rímskem Kat.“, da tudi s tem pripravljamo Slovence za

zročile pravo senzacijo, jeli so jih Čehi bolj opazovati in ti, ki so se prej smejali takim rečem, so sedaj drugih mislij, in kateri so o njih govorili zaničljivo, sedaj se sramujejo. To je pač ona naša znana slovanska zavednost, da niti ne vemo, kaj imamo in ne upamo se s tem na javnost.

Res nekateri ljudje ne morejo razumeti, da bi nekaj specifično slovanskega bilo dobro in kaj vredno. Kedar se je češki glasbeni umetnik Dvořák vrnil iz tujine, ovenčan z lavorikami umetnika imena svetovnega,

pravoslavje! Se ve da ta „prvi Slovan“ med Slovenci je takoj umel pomen tudi te vrste slovanske kulture! Op. ur.

Nekaj o „Matici Slovenski“.

Znano mi je, da slavni odbor naše „Matice“ ne vidi rad kritike v kakem časniku o delovanju Matičinem, no, to me ne moti, da ne bi povedal svojega mnenja, saj se tako godi pri vseh drugih narodih: javna beseda pospešuje napredek, in napredka želimo vsi rodoljubi na vseh panogah našega kulturnega življenja — torej tudi pri „Matici“.

Zagledavši sedaj knjige „Matice Slovenske“ za l. 1892, razveselil sem se nenavadno nad velikim formatom jedne knjige izmed vseh treh, češ: to je pa gotovo „*Opis slovenske zemlje*“! Čitam naslov in ne verujem skoro svojim očem: ta največa in najlepša knjiga za l. 1892 je — samo *prevod* poljskega romana! Ah, tako?! In kakšna je „*Slovenska zemlja*“ v besedi in podobi? Ljuba duša! Ponižna brošurica v navadnem formatu in z navadnim papirjem — to je „*Slovenska zemlja*“! 90% „Matičarjev“ poreče z menoj vred, da bi imelo biti ravno narobe, prevod poljskega romana bi moral imeti obliko „*Slovenske zemlje*“, ta pa obliko poljskega romana. Tako razsodi vsak človek z zdravim razumom. Kaj je še *važnejše* za nas? To je *važnejše*, kar nam je bližje, kar nas bolj zanima, iz česar se več *učimo* za naše kulturno in politiško-narodno življenje. Mislim, da je točni opis naše slovenske domovine „v prirodznanskem, statističkem, kulturnem in zgodovinskem oziru“ mnogo *važnejši* za nas, nego li odlomek iz politiškega življenja Poljakov! Vsa čast Sienkiewiczu! Ime njegovo spada v svetovno literaturo, in romani njegovi so prevedeni na vse evropske jezike. Tudi „*Matica*“ je imela podati v zabavni knjižnici roman „*Z ognjem in mečem*“, ali naročiti ilustrirano izdajo tega romana — bila je gola *potrata*, če ne tudi neke vrste „*Ef-fekthascherei*“! Roman bi bili „*Matičarji*“ čitali tudi brez ilustracij, ki imajo pač za Poljake pomen, a za naše majhne razmere, je to pogrešen luksuz. Ali misli „*Matica*“ vso zabavno biblioteko svojo odslej z ilustracijami izdajati? Ako dā — potem za *knjige* same ne bode ostajalo mnogo denarja; ako ne — potem je bila *nedoslednost* naročiti v Pragi ilustrirano izdajo *samo* za Sienkiewiczov roman, ki vendar ni najvažnejši v slovanski literaturi. Najvažnejši utegne biti Tolstega „*Vojna in mir*“.

še le tedaj so se Čehi ganili, videč, da je ta „muzikant“ vendar kaj vreden. Kedar se je tujina z začudjenjem izrazila o umetniški ceni čeških narodnih pesnij, še le tedaj so bili Čehi preverjeni, da te pesnice so pravi biseri. Da tudi narodna noša ima veliko ceno, spoznalo se je še le sedaj, ko je skoraj ni več. Konečno je ves češki narod pripoznal važnost onega dela, s katerim so se ukvarjali Kolár, Čelakovský, Erben, Sušil, Kulda, Bartoš in dr., in dal jim sijajno in popolno zadoščenje za dosedanjo malomarnost s tem, da leta 1894. priredi narodno pisno razstavo.

(Konec pride).

Sedaj pa se ohrnimo k „*Slovenski zemlji*“! Ta knjiga v formatu poljskega romana „*Z ognjem in mečem*“ in z istim močnim papirjem — to bi bilo nekaj. Uže zaradi ilustracij bi bilo kazalo izbrati toliko obliko. Jako slabe so podobe mest: Gorice, Tolmina, Sežane, Bolca in dr.! Podoba mora biti takšna, da se res kaj vidi, in ne samo — sluti! Kako krasna je vendar goriška dežela, in koliko več ilustracij bi nam lahko kazalo krasote njene!

Jedne vrste ilustracij pogrešamo popolnoma v spisu „*Slovenske zemlje*, in to so podobe *narodnih nôš*, katerih je gotovo še kaj na Goriškem. Lepo nam je opisal marljivi naš zgodovinar Simon Rutar svoje ožje domovino v mnogo-terem pogledu, a v *etnografskem* oziru bi bili želeli nekoliko več. To, kar je v najožji zvezi z *narodnostjo* (šoge, običaji, noša itd.) bilo bi imelo najti več prostora v besedi in podobi. Da nam bi „*Matica*“ podajala odslej samo „*Letopis*“ in pa „*Slovensko zemljo*“ v *velikem* formatu, bili bi zadovoljni. Pri „*Slovenski zemlji*“ bi se ne bilo imelo gledati na par stotakov več. To bi bilo zares delo podobno n. pr. nemškemu „*Oesterr. ungar. Monarchie in Wort u. Bild*“ To je nemško, a nam bi „*Matica*“ bila izdala posebe *narodno* „*Slovensko zemljo*“!

Tako sem si vsaj jaz mislil to knjigo, in z menoj vred menda še mnogo Matičarjev. Kakor kaže opis Goriške, ne misli se podati *zgodovina* Slovencev, ampak samo *opis* zemlje naše, to je teritorija, na katerem so naseljeni ljudje našega roda in jezika. Zaradi tega bi želeli v bodočih zvezkih nekaj več ozira na *človeka*, na *etnografski* moment v opisu. Poleg tega se usojam vprašati, ali nam se opišejo tudi *beneški* in *ogerski* Slovenci in zemlja njihova, kolikor je še slovenske? *Prezreti* brate naše na skrajnem zapadu in skrajnem vstoku vendar ne kaže, ker bi potem „*Slovenska zemlja*“ ne bila — cela.

Ako bi bi bila „*Slovenska zemlja*“ opravljena tako bogato, kakor želi pisec teh vrst, utegnil bi kdo reči, da bi to še več stalo, nego Sienkiewiczov roman. Jaz pa mislim, da bi vsak narodnjak raji dal več za razkošno izdanje „*Slovenske*

zemlje,“ nego za jednako izdanje prevoda kakega romana, čegar dejanje se vrši *daleč* za mejami naše domovine...

To so moje misli. Povedal sem jih v „Slovanskem Svetu“ z najboljšim namenom, da bi v bodoče merodajni krogi pri naši „Matici“ imeli nekoliko več vkusa in več razsodnosti o tem, kaj je za nas večje kulturne važnosti in večega literarnega pomena.

„Matičar“.

Opomnja uredništva. Naš „Matičar“ sodi tu na podstavi tega, kar vidi na izdanih knjigah; rodoljubje mu vsiljuje zaresne in rezke besede. Kar se dostaje ilustracij tu mišljenega romana, nam ni znano, ali ni morda dobil sl. odbor „Sl. Matice“ istih ilustracij vsled kakoršnega si bodi naključja po nizki ceni, in da je le zaradi tega porabil ugodno priliko. Nedoslednost, kakor jo na to stran očita naš kritik, pa vendar ostane resnična, ker druge zabavne knjige

se niso priobčevale v taki krasoti, v kakoršni se kaže VII. zvezek zabavne knjižnice.

„Slovenske zemlje“ prvi del kaže v resnici te nedostatke, katere navaja in poudarja naš „Matičar“. Ker pa bodo sledili še drugi deli o isti deželi, nadajamo se, da se po določenem načrtu izvrše vsi oddelki vseh dežel, naseljenih s Slovenci, takó, kakor naznanja naslov z apozicijo: „Opis slovenskih pokrajin v prirodnoznanstvem, statističnem, *kulturnem in zgodovinskem* obziru“. Vsekakor ima naš kritik prav, ko poudarja etnografski in kulturni moment. Kulturna zgodovina je za nas še važnejša, nego občja, in ravno o g. Sim. Rutarju nam je znano, da se je zaresno baval in se še bavi z zgodovino Slovencev, ne gledé na izpremenljive in izpremenjene politične meje, v katerih je bival in biva ta narod. Da bi priobčili kak natančen načrt, ne bilo bi napačno, pač pa koristno, ker bi utegnili kritika izreči kako poučno besedo uže pred izvršenim skupnim delom.

D O P I S I.

Na Pazinščini, januara mjeseca 1893.

Istarski odnošaji. Liepo stare pišu knjige, biele mudro vele brade: ljudi da su svojim jadom ponajviše sami krivi. Ponajviše — ne posvema: ne posvema — ali ponajviše.

Tko je, da se poslužim primjerom, kriv, što su u jednoga naroda dva, dapače tri književna jezika — in floribus... a jedan (ne dade li gospodin Bog dvojke...) ne samo in spe, nego skoro in berbis...? Tko je, da se poslužim primjerom, kriv, što je naš kmet toli jadan i biedan, premda mu je zemljište plodno i rodno? Tko je, da se poslužim primjerom, kriv, što se u nas malo štije i uči, a mnogo pije i buči? — Ima, ima ljudi, koji rade, junakâ koji se bore, znajući, čemu se bore, umijućih se boriti — ima ih dvojica ili trojica i u oko'ici Pazinskoj — — dvojica ili trojica modernih Kraljevića Marka, premda ne imaju jus gladii, što su ga imali nekoji nekada biskupi. Ima, ima ljudi, koji se čute Hrvatima ne samo s toga, što ih je rodila Hrvatica majka, nego i s toga, što je hrvatsko ime častno ime: ali je takovih malo. Ima, ima ljudi, koji niesu narodnjaci, domo-i rodoljubi u to, da postanu presjednicima-županima, nego s toga, što znadu, da je janjetu ostati medju janjadi... I takovih je malo. —

Nu dosta, da mi uvod... ne bude previše dug. Treba, da predjem k stvari: da progovorim nekoliko rieči o propovijedanju u Istri.

U našoj je Istri propovijedanje hrvatsko, slovenačko, talijansko. Kako propovijedaju talijanski svećenici? To me ne briga. Kako propovijedaju slovenski svećenici? To me briga i to kako, ali neka o tom govori drugi, koji žive medju Slovincima. Kako propovijedaju Hrvati? To me briga *danas* najviše. — Kako propovijedaju? Nekoji dobro, veoma dobro, izvrstno, odlično. Većina? Sramotno! Sramotno? O dà, Boga mi, sramotno, najsrampotnije sramotno — *kada neće da propovijedaju književnim jezikom hrvatskim, nego hoće da propovijedaju narječjem* (dialektom) *dotičnoga mjesta!* Na taj bo način ne rade za ujedinjenje, nega dieljenje naroda hrvatskoga! A mi ih nazivljemo ponizno i pokorno pastirima naroda našega!

... e da su znali pred dvadeset ili trideset godina, da „die wahre Heimat ist eigentlich die Sprache“ (W. v. Humboldt) — jezik da je sve, budući „po njem tebe svijet poznaje živa, na njem ti se budućnost osniva“: da su to znali pred dvadeset ili trideset godina: ne bi nam se trebalo boriti danas toliko, koliko treba... — Revisuri! Tr.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубаху.

— Vvedenskij potoval je na zapad ter opisao svoje vtise, ki jih je doživel posebno v Berlinu in v Parizu. Ne dopada se mu Berlin s svojim suhim nacionalizmom in slabo moralo, ali tudi Pariza ne hvali: religioznosti pa v Parizu nahaja vsaj v nekih krogih več. Stari idejalizem goji se vendar še tu: n. pr. v Sarbonni.

Misli, da je še vedno živ verski duh, če tudi je bolj skrit. Ali neki krogi ga nimajo. Nadeja se pa, da visoke idejalne težnje ne izumró, in misli celo, da Francozi kažejo toliko sočutja za Ruse ne samo iz političnih ozirov, temveč tudi za to, ker je vera na Ruskem še živa, krepka, pa si želé sami ojačanje najvišega idejalizma.

— Ruski vpliv raste v Mongoliji od 60-tih let našega stoletja dalje. Preje Mandžurska dinastija tega vpliva ni dopuščala tako; da so Rusi bili v Mongoliji 300 let sosedje, pa si niso mogli izkoristiti tega sosedstva. Zadnja 10 letja pa je Rusija namestila več konzulov, pa se lepo razvija kupčija in celo ruske naselbine nastajajo. V Mongoliji dosega letni promet do 1,000 000 rub. Pravijo, da si neki Mongoli želé, da pridejo izpod kitajske vlade pod rusko, ali Rusi si tega ne želé: želé si le prijateljskih odnošajev in razviti kupčije itd.

— I. Ščeglov napisal je zanimivo povest: „Убыль жизни“, ker posnema L. N. Tolstega in sicer njegovo: „Смерть Ивана Ильича“ in „Kreutzerovo sonato“. Tudi Ščeglov izbral si je junaka, ki po svojem razvitju ne stoji visoko. Najbolje riše pisatelj rodbinske razmere v junakovi hiši in vso to praznoto in zdivjanost, katera mora nastopiti, ako človek nima više svrhe v življenju. Razdražena žena možu govori, da ga sovraži. Tu vidimo jasno, da se zakonska sreča ne more snovati samo na podobnosti mišljenja moža in žene, ali na prosti ljubezni: brez duhovne vezi, brez нравnih načel je sreča nemogoča, nemogoča kristijanska o zakonsko življenje. Človeška duša pa gine, kakor ginejo studenci in presihajo reke, če se izsekajo gozdje. Dà, suši se in gine človeška duša brez viših vzorov, brez jasne svrhe in smisla življenja.

— J. Nikolajev napisal je v „Mosk. Véd.“ 349. pr. 1. razpravo: „Грустные воспоминания“. Dotaknil se je tudi nihilizma ter pravi, da ga celó znameniti pisatelji — niso razumeli, kakoršni so: Turgenjev, Gončarov, Dostojevskij, Markévič in Lěskov. O Markéviču in Lěskovu pravi N., da nihilizma kar razumela nista. Oba sicer verno riseta tipe iz življenja, ali ne v zvezi s tem življenjem. Nekoliko da velja to o Turgenjevu in Gončarovu, nekaj celó o Dostojevskem. Ako pisatelj hoče risati kako dobo, mora si vzeti za primer najbolje njene predstavitelje, in to da ima veljati tudi o nihilizmu. Tudi omenjeni ruski pisatelji mislili so, da opisujejo najbolje predstavitelje onega bolnega pojavnja, pa so se zmotili. Zavedel jih je ravno ta pojav sam: večkrat se zdi, da vidne osebe predstavljajo to strujo, pa so le navidezni njeni predstavitelji, če tudi so se s svojimi deli „proslavili“. N. N. Strachov pisal je lepo razpravo o nihilizmu ter pravi, da „samoljubje, zavist in brezdarost, slabo srce večkrat vodijo k tej bolezni, a nihilizem da se ne protivi tem nedostatkom, a jih celo spodbuja in hrani“. Priznaje pa Strachov, da tudi plemenite duše morejo zabresti. Običajno so na prvem mestu ljudje prve vrste neplemeniti in — tópi. Plemeniti pa se nekako razdvojé in so navadno bolj zakriti — za prvimi. Zadača prvih je tem laglja, ker nahajajo le preveč praznih src — brez pravega duhovnega življenja, ki postajajo hitro njih učenci. Noben ne išče „carstva božjega in njegove pravice“, v svoji malodušnosti so ravnodušni za nje.

S. E. Astáfjev razpravlja jako zanimivo o „Перерождении слова“ (Rusk. Věst. nov., dec. 1892), govoreč posebno o veliki nevarnosti za kulturno razvitje te moderne žurnalistike, ki brez viših idej hrani občinstvo in mu vsaja misel, da po tem vé dovolj, da ne potrebuje samo beliti si glave. To je tem nevarnejše, ker povrhnje ravno to plitvo žurnalistiko smatrajo nekim vzorom, da ona dá vse, kar je treba človeku, in ker vpliv te žurnalistike sega bolj in bolj celó v resno literaturno znanost. Tudi tu namreč širi se vedno bolj ono mehanično nabiranje literaturnih in — znanstvenih faktov, brez vodečih idej, brez jasnega nazora o svetu. Tudi tu se vse drobi v ozke specialnosti in teh specialnostih specialnosti in se prezirajo občne ideje; življenje duha kot celote se prezira ali celo smeši. Ceni se gradivo za misel, sama misel pa se zanemarja. Celó v pesništvu, povesti, romanu itd. šopiri se pusto navajanje faktov iz življenja; analiza gospoduje ali celo iztiska sintezo, katera poslednja daje misli, ideje. „Tako umenje, razkrivati na malo strahov cele svetove idej, primerke katerega (umenja) nam dajejo najboljša dela

misliateljev-umetnikov, kakoršni so Descartes, Leibnitz ali Lessing, je popolnoma nedostopno našemu času in celo neumljivo. (Str. 173 dec.)“. Za to pač ne bodo dolgotrajna dela, v katerih gospoduje le analiza, katera vsled tega ne dopušča subjektivnega razumevanja. Večna so dela, katera predstavljajo človeka v obče z njegovimi radostimi in žalostimi, z njegovo težnjo za idealom, ne pa kake moderne trenutne ali začasne fotografije v leposlovju. Pesniška dela naj bodo taka, da budé misli v čitatelju in delovanje uma: ona naj bodo sintetična, zanimiva ne samo za našo dobo, ampak tudi za bodočnost. Taka dela dopuščajo raznovrstno subjektivno razumevanje, takó da pesnik ali pisatelj v obče čitateljem daje raznovrstnost, ter vsak nahaja v njem, kar osebno veseli ravno njega. Ozki utilitarnosti tu nima mesta. Ozko analitična dela ne budé samostalnega umovanja, temveč tlačijo duh in tako tudi duhovno in — kulturno življenje v obče, če se tudi množé iznajdbe, in človeštvo napreduje materialno. Ravno notranje jedinosti duha ne išče in ne more vstvariti ta literatura, ki koncem našega stoletja dobiva nekako premoč. Ne pozitivna znanja, ne odlomki formul, one ne jedini jo ljudij duhovno, nego jedinost, razumevanja sveta, t. j. ravno to, česar ne želi in ne more dati praktična, utilitarna omika koncem stoletja. (Ib. str. 177)“. Za to tudi razumništvó sedaj ne hrepeni po jedinosti duhovnega življenja, ampak po oni praktičnosti, ki se vidi n. pr. tudi v poskušnjah, katere so v smislu praktičnosti poslednje desetletje delali posamičniki z ruskim, nemškim, francoskim in sosebno angleškim jezikom. Tu A. misli fonetiške poskuse in — volapük. „Izhajajo vsi ti in podobni rušeči poskusi, se ve da, ne iz srede učenih jezikoslovcev ali naroda, nego ravno iz srede inteligentne, kosmopolitiške druhali, za katero je beseda, misel in znanje drago le kot jedno iz pomagala in sredstev javnega življenja (ib. 179)“. Samo tam, kjer jezika ne menjajo radi raznih „praktičnostij“ in udobnostij (prikladnostij), samo tam, kjer se spoznava jezik kot tvorno sredstvo za duhovno življenje človeka in človeškega namena; samo tu so se ohranile zavedne osebe in značaji in zavest o potrebi notranje jedinega razumevanja sveta, in je le tu tudi tako razumevanje sveta. Razna „javna mnenja“ nikoli ne težé za višini idejami, ampak le za potrebami, ki so se probudile s posebno silo: za to niso globoka in globoke mislитель celo prezirajo, sovražijo in preganjajo v svobodnih državah huje, nego vsak politiški despotizem! Sila javnega mnenja in inteligentne druhali raste bolj in bolj, kakor dobiva moč „demokratsko načelo“, raste bolj nego, kedaj preje. Ta brezdušna in brezplodna sila javnega mnenja daje pravce literaturi, kakoršna si dobiva sedaj gospodstvo ter odstranjuje ravno globoke tvorne sile. Ona se vmešava celó v privatno življenje, ne trpi posebnosti pojedinca, bodisi v življenju ali v značaju, pusta mehanizacija življenja je njen cilj; ona je sovražna značaju posamičnika, njegovi tvorni sili in inicijativi in samostalni misli. To sovraštvo osebnosti sega celó v vero posebno Boga vstvarnika in providnika, ter ga razumeje s pojmovi „razumevanja življenja“ in njegovih zakonov, duha jedinstvenega človeštva, zakona svetske evolucije itd. Materijalistični ali panteistični nazori dobivajo gospodstvo, molekule in atomi spodrivajo v teh nazorih človeka, metafiziko, psihologijo in etiko. Pod takimi vplivi razvijajo se tudi literature in — volapük. A. resno misli, da ima ravno za to ta umetni jezik svojo bodočnost, za ono omiko brez viših idealov, brez težnje za jedinstvom človeškega duha. Karol V. je rekel, da mu človek, ki zna dva jezika, velja tudi za dva človeka, če pozna duhovno življenje dotičnih narodov. Bog vé, kak zlomek (дробь) človeka predstavljal bi s tega gledišča oni, ki bi znal samo — volapük. — Misli in nazori, tu razviti, so tako važni tudi za naše slovensko razumništvó, da naj bi jih dobro in zrelo premislili mi vsi. Globoko sem preverjen, da taka preiščevanja slovenskemu razumništvu ne bodo škodila koncem stoletja, ampak bodo budila v nas ljubezen in požrtvovalnost do naroda, vero in ljubezen do Boga. C.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele:

Od Savinje (Vinar — stotejka — *stotka*). Proč z vinarjem! „Vinar“ ni naše gore list, ampak tujec „Wiener“, kakor nam je dokazal neki vrli dopisnik v prvi številki „Slovanskega Sveta“. Jaz se popolnoma soglašam z njim ter z veseljem pozdravljam lepo slovansko *stotejko* — samo v okrajšani obliki, da bode bolj priročna. Stotejka je predolga in prevelika z ozirom in v primeri na njeno numismatično vrednost. Naj se torej imenuje po vsem Slovenskem: *stotka*! Saj je še zmerom lepa Slovanka. Mislim, da ste, gosp. urednik, tudi mojega mnenja.

O p. uredništva. O istem predmetu nam pišejo v zasebnem pismu: „Stotejka“ — dobra bi bila, samo da je prav napravljena beseda po slovenski slovnici. Za „stotejka“ ni analogije v končnicah. Ko bi uže hoteli in mogli, naj bi odločili se za besedo „stotička“ ali „stotinka“.

Vsekakor je treba pričeti pri *vrstnem* števniku, in ta bi se v slovenskem glasil najkrajše: *sto-ti, a, o*, v tem ko ima isti števnik n. pr. v ruskem obliko *сотъ, по, а, о*. Tej ali oni obliki bi bilo priložiti primeren sufiks; ako bi vzeli žensko končnico „ka“, glasila bi se beseda: *stotka* po naši, *stoka* pa po ruski obliki. Podčavenski se je držal bolj analogije zaradi sorodne *stvari* pri drugem slovanskem narodu, nego pa natančnega jezikovnega izvajanja. Naš dopisnik opozarja na nizko vrednost dotičnega denarja; zaradi tega in zaradi priročnosti nasvetuje krajšo obliko „*stotka*“. Pravilna in kratka je gotovo; sklanjati se da tudi lahko. Torej poleg „stotejke“ imamo na izbiranje: „*stotka*“ ali „*stoka*“. Drugi bodo morda nasvetovali še druge končnice; za žensko končnico „ka“ imamo analogije v: dvojka, trojka itd., če tudi v drugem, in ne v pomenu drobljenja.

Hrvatsko pravo in pa „Slovenčevi“ modrijani. V „Slovenču“ je krščanski gospodi uže to preveč, da so letos nekateri slovenski listi priobčili inserate s programom našega lista. Prejšnjih let nismo mogli doseči niti tega, da si velja za inserate drugo merilo, nego za uredništvne dele kakega lista. A pri „Slovenču“ so tako poštene, da očitajo n. pr. Celjski „Domovini“, kakor da bi uže s *samim* inseratom priporočala naš list; ovajajo jo zaradi tega, da bi odganjali duhovenstvo in kmete od širere se „Domovine“, kakor delovanje to dosledno nasproti našemu in vsem drugim listom, ki ne prisezajo na nezmotljivost latinizatorjev.

To le *mimogrede*! V inseratu, ki smo ga priobčili tudi v Celjski „Domovini“, nahaja se tudi stavek, da Slovenci pripadajo k hrvatskomu pravu. Na to vpraša ljubeznjivi modrijan „Slovenčev“, *od kdaj* da pripadajo Slovenci k temu pravu. Ta, kakor se vidi, veliki zgodovinar, če ne drugega, je prespal vse naše poprejšnje letnike, v katerih smo dokazovali tudi to, da Slovenci so vključeni v hrvatsko državno pravo, naposled tudi po hrvatski pragmatiki sankciji od l. 1712. Ta zgodovinar, kakor se vidi, ni čital nobene knjige o hrv. drž. pravu, niti ne razprav hrv. sabora ali vsaj dež. zbora dalmatinskega, istrskega, kjer se ravno v poslednji čas razpravlja obširno hrv. drž. pravo; on ne čita niti govorov iz drž. zbora, kjer se takisto govori o hrvatskem

državnem pravu. Potem pa na podstavi take temeljitosti sodijo o našem listu! „Slovenčev“ dopisnik s Hrvatskega bode imel še obilo dela, da pouči svoje tovariše pri „Slovenču“ vsaj toliko, da se ne bodo smešili pri mahanju na naš list. Sicer je znano, da latinizatorji hrepene bolj za znanjem tujih, tudi japonske in kitajske zgodovine, nego slovanske ali na Slovenskem vsaj slovenske.

V „Slovenču“ od 30. januarja t. l. je priobčil „Liga+1“ članek: „Slovanski Svet“ grozi z razkolom“. Povod za nakopičena zavijanja mu je dal naš dopis s „Kranjskega“ v 2. št. našega lista. Ker nimamo prostora za zavračanje, odgovorimo sedaj jedino to. Beseda „razkol“ in „kol“ prihajati etimološki od jednega in istega korena. Kakor cepec, je možno rabiti tudi kol v *moralnem* pomenu. V tem pomenu zatrjujemo: „Slovanski Svet“ ne grozi z razkolom, ampak s kolom takim nizkim dušam, kakor se kaže „Liga+1“. Ta je identičen s tistim človekom, kateremu je dokazala Tržaška „Edinost“ falzifikacije tekstov, izmišljenje stavkov in raznovrstno podtikanje mislij na podstavi takih nezaslišanih falzifikacij. Za take ljudi je potreben moralen kol, in tega bodo še čutili od naše strani, dokler se ne povzdignejo do literarnega in publicističnega poštenja.

Izseljevanje na Štorskem. Ni še temu davno, kar je bilo čitati po časopisih, da se je družba agentov pogodila z Braziljanci, da v 10 letih privabi v južno Ameriko 1 milijon ljudi iz evropskih pokrajin. Vsako leto imela bi jih izvabiti 100.000. Ti agentje so uže začeli svoje delovanje. Posebno dobro se jim plačuje njih trud *med Slovenci na Štajerskem*. V prošlem mesecu se je zbralo jedenkrat teh izseljencev na Mariborskem kolodvoru število 600 oseb (med temi dokaj mladoletnih fantov, ki še niso prosti vojaščine), toda v tem mesecu jih odrine še več. Posestniki dajejo kar na vrat na nos v najem svoja zemljišča ter se vsedajo na limanice agentu, ki neki biva v Vidmu (Udine). Če pojde takó naprej, bomo prav kmalu namesto pravih lastnikov zemljišč imeli v deželi same najemnike.

Tržaška društva v Trstu in okolici so imela zopet raznovrstnih veselic, pri katerih so, kljubu Pustu, peli, govorili in izvrševali igre. O plesih so od povsod poročila ugodna, da se vedejo naše narodne množice mirno in dostojno. Ples „Del. pod. društva“ je to še posebe dokazal. V največjo dvorano Tržaško, v gledališče „Politeama Rossetti“, je prišlo 4. t. m. okolo 2000 duš naroda slovenskega, z večine iz preprostih množic, od raznih vetrov, došedših v Trst in služečih si trd kruh. Te množice, prek in prek preprosto, a čedno oblečene, so se odlikovale po izredno lepem vedenju in so kazale, kakor da bi bile tudi po duhu omikane. Mi poudarjamo to, da naše množice napredujejo tukaj kljubu neizmerno neugodnemu položaju uže zaradi tujega vpliva in nikakor ne izpodbudnih zgledov. Kaj bi še le postalo iz teh množic, da bi imela tu ugodniša tla za družbeno življenje in šolanje!

Goriško mestno starejšinstvo je sklenilo, ne ustanoviti Slovencev šole v Goriškem mestu, kjer je na tisoče Slovencev, in kjer živi mesto malo ne izključno od slovenskega naseljenja deželice. Zatrjujejo pa uže

dalje časa, da Goriški in jednaki Tržaški gospodvalni mestni gospodi ne obvelja nje namera; pričakujejo za žrtve, katere so doprinašali osrednji vladi slovenski poslanci, da ona konečno stori svojo dolžnost.

Vjek. Spinčič zastopnik istrskih Hrvatov in Slovencev, je neumorno delaven; govoril je v delegacijah, pripravljaj se vestno nato, in govori v primerni čas v državnem zboru ter stavlja različne interpelacije. Pri tem poštev vedno in z jednako ljubeznijo Slovence, kakor Hrvate. V sedanji šolski debati je spregovoril o šolstvu na Slovenskem in med Hrvati. Govoril je izborno in na vse strani stvarno, zbravši za vsako trditev statističski material. Govoril je v dan 28. jan. t. l., torej pred razglašenim novim programom osrednje vlade, a završil je svoj govor s stavki, ki so zajedno kritika tudi sedanjega programa. On je rekel: To je, moja gospoda, črtica šolstva nasproti Hrvatom in Slovencev in zlasti na Primorskem, iz tega je razvidno nacijska posest Hrvatov in Slovencev gledé na šole, posest, katero hočejo pridržati nekatere stranke te visoke zbornice, sezivajoč se pri tem na Najvišji prestolni govor. Gospoda so beati possidentes: oni imajo vse, kar hočejo, imajo več, nego jim pristaje po zakonih, in sicer na škodo drugim narodom sosebno pa Hrvatom in Slovencev (Velelesnično! od strani pristašev), in hočejo, naj bi k temu celó pritrtili Hrvati in Slovenci (Dobro! Prav dobro! pri pristaših), nočejo, da bi hrvatski in slovenski poslanci silili na izprembo. Gospoda pozabljajo, da Najvišji prestolni govor ne izključuje ustavno zajamčene enakopravnosti, da se ista predpolaga in poudarja v tem govoru (Pritrjevanje pri pristaših).

Hočete posvetiti svoje moči za slavo dinastije in moč monarhije; hočete tudi sodelovati pri delih za gmotne interese, pri tem pa pozabiti na svoja nacijska in državna prava (Dobro! Dobro! pri pristaših); pri tem se ne morete nikdar zadovoljiti s sedanjim nacijskim stanjem; ne morete odobravati uravnave šole in sistema, s katerim se germanizuje in italijanizuje naš narod (Taka je! pri pristaših), ako nočete sodelovati proti interesom dinastije, proti interesom monarhije, in ako nočete biti sodejci na poskusu umora svojega naroda. (Živahno odobravanje pri pristaših).

Za naučno upravo, katera ne daje našemu narodu tega, kar daje drugim narodom v polni meri, in kar pristaje našemu narodu, in za kar plačuje naš narod, za stroške, s pomočjo katerih se raznoročuje naš narod, ne moremo glasovati in ne bomo glasovali jaz in moji oži somišljeniki. (Živo pritrdjevanje in ploskanje pri pristaših).

„Obrtno društvo“ za vse slovenske pokrajine so ustanovili rodoljubi na Štirnem. Š. 1. kaže, da razteza svoje delovanje čez vse južno Štajersko, Kranjsko, južno Koroško in Primorsko (t. j. Goriško, Trst, Istra; v pravilih je stvarno nepravilno rečeno: Goriško, Primorsko, Trst. Op. ured.). in ima svoj sedež v Celju. V bodoče posnamemo več iz pravil, za sedaj pa pozdravljamo to društvo, ki kaže napredek po nameri, vplivati na obrtništvo vsega slovenskega naroda v tostranskih deželah.

Podpiralna zaloga slovenskih vseučiliščnikov v Gradcu za ak. l. 1891-92 kaže po svojem poročilu, da je napredovala jako povoljno. L. 1890-91 je razdelila 809, v prošlem letu 1070 gld. Dohodkov je bilo 1175.32 skupno, z gotovino od prej 2043.84; stroški so znašali 1151.28, torej je ostalo gotovine na račun

bodočega l. 892.55 gld. 135 prošelj je odbor uslišal in dovolil 1070 podpore. Najmanjša 1krat podpora je bila 5, največa 15 gld. Podpiranih je bilo 31 vseučiliščnikov: 7 s Štajerskega (583 gld.), 11 s Kranjskega (327 gld.), 3 s Primorskega (160 gld.). S Koroškega ni nikdor prosil. Dež. zbor kranjski je dal 200, štajerski 150, hranično in pos. društvo v Ptuj 100, druge posojilnice in rodoljubi po 50, 40, 20, 10, mnogo po 5 do 1 gld. Predsednik in blagajnik je dr. Gr. Krek, c. kr. vseučil. profesor, namestnik Em. Dereani, cand. med., tajnik dr. Bogomil Krek. Odborniki dijaki: Ed. Pajnič, F. Krušič, F. Eller. M. Mencinger; namestniki: M. Zwitter, A. Žvab. M. Munih. Podpiralna zaloga je završila 20 letnico svojega delovanja; pričela je z malim, a rodoljubi in zavodi, spoznavajoč njen blag vpliv, podpirajo jo bolj in bolj; no pa tudi potrebe rastejo, ker se množe siromašni vseučiliščniki. Ta podpiralna zaloga, kateri na čelu deluje in se trudi za njo od vsega dijaštva velečislani naš rojak prof. dr. Krek, zasluži, da jo rodoljubi slovenski čim dalje bolj in bolj obdarujejo s primernimi prispevki; v interesu naraščaja narodne slovenske inteligencije priporočamo to društvo vsemu slovenskemu naobraženstvu.

„Slovenisches Staatsrecht“. V „Gegenwart“ govori nek Saxo za „slovensko državno pravo“, dokazuje, da le na federalistiški podstavi se zabrani panslavizem in se takó učini nemškemu narodu usluga. Za ponemčevanje slovanskih narodov — meni Saxo — je ura uže odbila; torej naj se dá slovanskim narodom več samostalnosti. „Saxo“ najbrže premišluje dobro značaj malih samostalnih narodov in uvaža še posebe separatizem slovanski!

Nadina Slavjanskij, hči slavnega ruskega peveda in zborovodje, znana od njegovega potovanja po Avstro-Ogerski, kot izborna in nežna pevka, potuje sedaj sama po našem cesarstvu, z lastnim zborom. Dala je koncerte z velikim uspehom na Dunaju, Gradcu, Zagrebu. Včeraj je bila v Trstu, potem pride v Ljubljano itd. V programu ima stare ruske pesni s krasnimi melodijami. Kritika v obče hvali zbor Slavjanske, sosebno pa njo samo.

V svojem zboru ima kakih 12 dečkov in 10 odraslih, mladih in starih pevcev v ruski obleki različne barve; ona sama je olišpana kot krasna Rusinja. Zbore vodi sama, obrnena k občinstvu, zajedno skupno pojoč. Program sestavlja umetno, po psiholoških pravilih; za zaresnim sledé vesele pesni. Mnogo teh pesnij je takih, da poje ona naprej in zbor završuje pojedine kitice ali odstavke. Pesni so z večine staroruske, katerih jedna in ista obseza celó po več motivov in kaže uže sama po sebi na veliko narodno umetnost v petju. Ta in ona je po sestavi melodije Slovincu popolnoma tuja; več pa je takih, katere nas spominjajo kakor po reminiscencijah, da so našega duha, ali prav za prav, da smo mi istega duha, istega značaja. Sosebno začetki takega odstavka, potem zategovanje ali vlečenje glasu nas živo spominjajo, da je tudi v našem narodu še tak značaj prepevanja, dasi nimamo ne tekstov, ne celotnih melodij ohranjenih.

Nadina Slavjanskaja poje dovršeno čisto, nežno, brez najmanjše napake; takoj se jej vidi, da je popolnoma izšolana; a tudi zbor je povsem gladek, precizen, po primeri števila tudi dovolj mogočen v izvrševanju. Za Trst, ko je sedaj vse v pustnih burkah ni bil čas ugoden; vendar je došlo obilo občinstva v gled. „Armonia“,

sosebo slovenskega in Hrvatskega. Želeti bi ga bilo od te strani še več, sosebo bogatih ljudij, da bi bili zasedli v večji meri lože. Slavjanska je žela obilo obče pohvale; dodati jej je bilo več komadov ali pa ponavljati pojedine točke. Med pridatki je bil koral izborna izvršen, potem naš „Naprej!“ z ruskim tekstom, ta komad so morali ponoviti, kakor poslednjo točko „Ej Ouchnem!“ Ta ruska pesem, ki se je pridobila po očetu Slavjanskem svetovno slavo, poje tudi zbor njegove hčere dovršeno. Z večerom, ki ga je napravila Slavjanska, morejo biti zadovoljni poslušalci, kakor ona in nje zbor; laskavo priznanje tudi stroge kritike je popolnoma zasluženo.

b) Ostali slovanski svet.

Program osrednje vlade, o katerem govorimo na čelu lista, daje sedaj snovi v razgovarjanje. Značilno je, da ne ugaja niti klubom zbornice poslancev, katerim je namenjen. Nemška levica bi rada vse imela, „varovanje sedanjega nacionalnega stanja“, zajedno pa izvršenje Dunajskih punkcij. Ta stranka, ki uzurpuje v ustavo nemški kot državni jezik, imenuje se sama „zmerna“ stranka, a smatra jo tako tudi dosedanja vlada. Ta levica hoče nadaljevati politiko svobodne roke, kedar bi šlo za kako administrativno naredbo, ki bi ustrezala konservativcem a ne ugajala pa židovskemu življu. Poljski klub se je po večini členov udal vladnemu programu, vendar pa je bila znatna manjšina proti njemu. V konservativnem klubu je izjavil načelnik grof Hohenwart, da po njem predloženih izpremeh ni poštevala vlada v priobčenem programu; češko konservativno plemstvo, zastopano v tem klubu, je ostro kritikovalo in zavračalo tak program. Jugoslovani, misliti je, da vsaj ne zaostanejo za kritiko češkega plemstva. Doslej pa je znano o klubu konservativcev le toliko, da ostane na prejšnjem stališču nasproti vladi, t. j. hoče vsako vladno predlogo presojevati s svojega stališča. No, to stališče ni korektno nasproti smislu in pomenu vladnega programa; ta je sedaj slabši, nego vsi prejšnji, in primerna vsaj od slovanskih poslancev bi bila jedino opozicija, jednaka z opozicijo Mladočehov in Hrvat-slov. nezavisnega kluba.

Cesarjevič, ruski prestolnaslednik, došel je bil v Berlin, kjer se je mudil več dni ob poroki sestre cesarja Viljema II. S tem se je večkrat in dalje časa razgovarjal. To in pa neobičajno prijazen sprejem ter zadovoljstvo na ruskem dvoru vsled tega sprejema, daje povod raznemu ugibanju o odnošajih med ruskim in pruskim dvorom, o preobratu na bolje.

Češka „ústredni Matica školská“ je imela minulega leta (1892) dohodkov 180.742 gld., stroškov pa 181.385 gld. Izdala je torej 643 gld. več nego sprejela. Med stroški nahajamo tudi svote, za katere je Matica kupila poslopja za šole. Takó je potrošila v Libehovem za neko poslopje 20.463 gld., v nemškem Schützendorfu 4618 gld., in v Košťaneh 4500 gld.

„Matica Srpska“ ima sedaj 720 živih članov, častnih živih 30; članov književnega oddela še 67. — Vkupno imetje, s kojim razpolaga ta „Matica“, znaša 742.624 gld. 4 kr.

Organizacija nemadarskih narodnostij v Oger-skeji. „Narodnie Noviny“ pišejo: „Kakor smo res zvedeli iz zanesljivega vira, vršile so se te dni na Dunaju zaupna posvetovanja odličnih zastopnikov ogerskih Romunov, Slovakov in Srbov v ta namen, da si osnujejo skupni politični program in solidarno postopanje

teh narodnostij gledé madjarske hegemonije. Zastopniki so se sporazumeli v obeh smerih. Temeljni princip dotičnega programa je narodna in deželna avtonomija v okvirju habsburške države. Začetkom aprila ima biti kongres, katerega se razun Romunov, Slovakov in Srbov udeležé tudi Nemci, ogerski Rusi in Hrvatje. — Tudi dogovor o osnovanju dnevnika, ki ima v nemškem jeziku zagovarjati koristi tega društva narodov, je došel takó daleč, da ta dnevnik začne uže letos izhajati v kakem avstrijskem glavnem mestu.

Kolarjeva slavnost. Češko-slovansko občinstvo namerja dostojno proslaviti stoletnico rojstva slovanskega peva „Slavy Dcery“ — Jana Kolarja. Iz Prage dohaja poročilo, da žensko društvo Minerva pripravlja veliko slavnost v koncu maja 1893, l. na otoku Žofinjskem. Pričakuje se, da tudi ostala mesta ne zaostanejo s proslavo velikemu glasitelju slovanskega mišljenja.

Svetozaru Hurbanu Vajanskemu, obsojenemu slovaškemu pisatelju, izdá na korist knjigarna Edv. Beauforta v Pragi sedaj najznamenitiši njegov roman „Suchá ratolest“ (suha veja). Roman ta izide v „Přiteli domoviny“ in sicer počenši s 7. zvezkom ter bo dovršen s 3—4 zvezki in vrhu tega izide še v posebnej izdaji na lepem papirju. Založništvo odloči 300 izvôdov tega romana v prospeh Vajanskemu, za katere iztrženi znesek se pošlje obsojenemu pisatelju. Od vseh drugih naročenih in do konca februarja plačanih izvôdov oddá založništvo Vajanskemu še polovico iztržnine. Cena lepo vezane, okolo 400 str. obširne knjige, bode znašala 1 gld. 20 kr. Naročila se uže sedaj sprejemajo. „Upamo“, pišejo češki listi, „da naše občinstvo ne zamudi prilike, izkazati svoje sočutje jednemu izmed najvrlejših sinov bratovskega naroda“.

Sicer pa nabira darove za Vajanskega rodbino ves češki in slovaški narod.

V prospeh rodbini slovaškega voditelja Svetozara Hurbana Vajanskega nabrali so na Češkem uže bogate zbirke. Uredništvo „Narodních Listův“ je nabralo do 18. jan. 1132 gld. „Velehrad“ okolo 50 gld. Med Čehi torej glas časopisja k občinstvu ni glas vpijočega v puščavi.

O obsojenem Vajanskem pisale so po cele članke in priobčevale obširna poročila romunske novine; vse, sosebo dijaštvo, je govorilo le o Vajanskem, in so pri-trjevali v obče „Nar. Novinam“.

Prepir o pravopisanju med gališkimi Rusi. Zanimivo je slišati, kakó obsojuje ta prepir poljski časopis „Gazeta narczyścielska“, kar podajemo tu v prevôdu: „Nek S. Nahnibida hoče uporabiti ta prepir, radi česar je napisal brošuro: „Pro rusku pravopis“, katero namerava razširiti med učitelji in takó zaslužiti kaj. Svarimo torej gg. učitelje, naj se ne vsedejo na limanice, ker še deželni šolski svet ni izdal dotične naredbe gledé uvedanja fonetike; drugič se tudi še ne vé, kaka bode ta fonetika, in tretjič pa je sumljivo tudi to, da gosp. S. Nahnibida nima toliko srčnosti, da bi stopil v javnost s pravim imenom, in ne kazal svojega talenta takó, da lahko smelo rečemo, da ne vemo, ali imamo opraviti z neukom ali tepcem. Da je temu takó, preverimo se iz toga, da trdi, da črke, ki se rabijo doslej v ruski pisavi, so moskovske, vsled česar se jih je bajé treba izogibati v ruski pisavi, zlasti ъ, ѣ, ѓ, ѓ, ѓ. Ta bedak niti ne vé, da moskovske pisave niti ni, tem več da je samo ruska. Dalje tudi ne vé, da še ni bilo Rusije, ko je Rudeča Rusija uže imela svojo azbuko. Če si je potem

Rusija osvojila to abecedo, iz tega še ne sledi, da imajo Malorusi radi tega popustiti svojo pravo azbuko. Ko bi bila trditev g. Nahnibida resnična, treba bi bilo zavreči vso rusko azbuko, ne pa samo zgorej naznačenih črk, ker tudi ostale nahajamo v ruski azbuki. Dalje trdi g. Nahnibida, da izučenje teh črk dela ogromne težave. No, to mora biti pravi čuk, če se ne more naučiti teh črk, in če trdi, da fonetiko treba pisati radi tega, ker so ukrajinski pisatelji pisali z njo. On pozablja ali ne vé, da ukrajinski jezik je zgolj narečje jezika ruskega, in da so ukrajinski pisatelji pisali fonetiko radi tega, ker so bili sploh ljudje brez viših studij in so jo pisali vsled razlike ukrajinske govornice od ruske. Znano je, da tudi Shakespeare ni znal pisati ortografski, a vendar nobenemu Angležu ne pride na misel pisati takó, kakor je pisal Shakespeare radi tega, ker je ravno on pisal takó. Pri nas na Maloruskem se ne čuti ta potreba, ker naši Rusi bivajo v svoji deželi, a ne med Rusi. Sicer pa je med jezikoma maloruskim in ukrajinskim velik razloček in Malorusom se ni treba pretvarjati v Ukrajinca, češ, da je onih več na svetu. O taki fonetiki, ki bi imela pravilo: pisati takó, kakor se govori, celó misliti ni možno, ponajveč, ko bi želel kdo osmešiti ruski jezik in ga privedi do upadka". — *ec.*

Poljaki in Rim. Poljakom priporočajo v Vatikanu strpnost; tega pa nekateri poljski listi nočejo umeti; hudujejo se, da je bil v Vatikanu lepo sprejet veliki knez Sergej. Gledé na vse to očita jeden poljski list katoliškim rimskim listom, da so plačani — z ruskimi rublji! Hej, slovenski ligaši! Ali ni tu tudi vam priljubljena „loža“ vmes?

Črna Gora je sklenila mir s Turčijo na meji. Glavarji od obeh strani so se sestali na rečici Limu. Na obeh straneh so bili vojaki. Po podpisnem zapisniku so glavarji vrgli kamen v Lim, v znak večnega miru. Duhovenstvo pravoslavno in muhamedansko je nato izvršilo zahvalnico. „Глас II.“ pozdravlja ta dogodek kot éro miru in dokaz prijateljstva dveh držav in njihovih vladarjev.

Ruski jezik v Turčiji. V Carjigradu je izšel na turškem jeziku prvi učebnik ruskega jezika in je tiskan na izrečno željo sultanovo. Knjigo je napisal polkovnik Sadij-bej, prof. ruskega jezika v generalnem štabu in vojniški šoli.

Kolonizacija na Poznanjskem. V kratkem imajo biti na Poznanjskem parcelovana naslednja posestva, kupljena po kolonizacijski komisiji od Poljakov: Kovalovo, Gluhovo, Lendagura, Rynsk, Barhnovi in Tylice. Posestva merijo 6276 hektarjev, in na njih se naselí nemški kolonisti.

Drptsko (Dorpat) vseučilišče je slavilo 24. decembra proš. leta 90-letnico svojega obstanka; rektor Budilovič je podal zgodovinski obzor znanstvenih zaslug vseučilišča v tej dobi.

Srbski razkralj Milan in kraljica Natalija sta se po dolgem in hudem razporu zopet spoprijaznila ter obnovila svojo poprejšnjo zakonsko zvezo. Ta novica je zadnje tedne kar presenečevala ves slovanski svet, ker je tudi prišla jako iznenadoma. Ves svet se je čudil, da je bilo to sploh možno, toda časopisi zatrjujejo, da se je mladoletnemu kralju srbskemu Aleksandru prestol jako majal, in da je samo z ozirom na svojega sina kraljica Natalija podala Milanu rokó v spravo. V Belemgradu vladalo je radi tega veliko veselje, mesto je bilo sijajno razsvetljeno. Sedaj hoče baje Milan odpe-

ljati Natalijo v Pariz; drugi pa trdé, da pojde kraljica Natalija v Krim. Možno pa je, da bomo kmalu slišali zopet kaj novega o tej „srečnej spravi“.

Atentati madjarizatorjev. „Nar. Nov.“ priobčuje „konkurs na madjarizovanje“ slovaških šol, v katerem čitamo doslovno: „... razpisuje se natečaj na praznovanje 1000-letnega jubileja Ogerske in se določuje 25 premij, in sicer jedna na 1000, jedna na 500, dve po 400, tri po 200, šest po 100 in 12 po 50 koron kot nagrada za te učitelje, kateri do jubilejne slavnosti izvedejo omadjarjenje čisto slovaških ali prevesno slovaških šol v novograjskem komitatu“. Potem se dodaje: Natekati se more vsak učitelj tega komitata, kateri z otroci od prvega njih vstopljenja v šolo govori madjarski, jih privaja k madjarskemu občenju, prestrojuje njih zabave in vse običaje na madjarski; kateri celó predmete bogočastju in cerkvene pesni bode učil po madjarski“. Podpisan je slovaški odpadnik Jan Ščitovski. „Vprašamo — pristavljajo „Nar. Nov.“ — g. ministrskega predsednika Wekerleja, ali mu je izvestno to delo in kakó se soglašá z njegovim novoletnim govorom, v katerem je trdil, da ni v Evropi druge države, kjer bi bilo vprašanje o narodnostih postavljeno takó svetlo, kakor na Ogerskem?“

KNJIŽEVNOST.

Slovensko gledališče. Zgodovina gledaliških predstav in dramatične književnosti slovenske. S štirimi slikami. Spisal Anton Trstenjak. Izdalo in založilo Dramatično društvo v Ljubljani. V Ljubljani natisnila „Narodna tiskarna“ 1892. Str. 198 vel. 8. Razpada poleg uvida na 4 dele. G. pisatelj pravi na koncu uvida: „Odbor Dramatičnega društva v Ljubljani naročil mi je, da ob otvoritvi novega deželnega gledališča ter ob 25 letnici Dramatičnega društva podam nekoliko črtic o razvoju slovenskega gledališča — — — razširil sem si delo in sem popisal vsaj v glavnih potezih tudi one gledališke igre, ki so se igrale v Ljubljani pri jezovitih kakor tudi one ki so jih prirejali nemški komedijantje in igralci v naši Ljubljani. Tako sem mislil ustreči onim, ki se zanimajo za zgodovino gledaliških predstav v Ljubljani“.

Kakor je to izdanje čedno, dà, krasno završeno na zunaj, po papirju, slikah in tisku, jednako se odlikuje na znotraj po natančnosti in podrobnostih, dokazanih po rabljenih virih, kakor po lepem slogu Trstenjakovem. Mi smo ravno z ozirom na to obečano nam knjigo čakali z obširnim poročilom o otvoritvi novega gledališča v Ljubljani; v bodoče izvršimo to zadačo, in smo hvaležni Dram. društvu, kakor pisatelju, da smo dobili po Trstenjakovi knjigi jaseen pregled o razvoju slovenske dramatike od prve dobe do današnjega dne.

Statističko izveščje trgovačko-obrtničke komore u Zagrebu, obuhvačujoče sve gospodarske grane komorskog okružja od godine 1886-1890. Zagreb 1892. Samoza'ozba. Tisak C. Albrechta. Str. VII+1062 leks. format. Obseza obči in posebni del; poslednji ima I. Zemljišni obseg, žiteljstvo, poljodeljstvo itd. II. Carinski promet. III. Obrt in industrija. IV. Promet. To izveštje ne obseza cele Hrvatske in Slavonije, pač pa nje velik del, namreč 42 531 □ kilom. zemlje in po zadnjem popisu 2,186.410 duš. Gospodarstveni pokret dela hrvatskega naroda je opisan v tem obsegu zemlje, drugi del poročilo pa velja za vso zemljo; torej o carinstvu, pošarskem in carinskem prometu, o zidanju cest in vodâ, o

pravosodju. Tu razpravljeni podatki s poročili še posestrim komor v Oseku in Senju dovajajo do spoznanja gospodarstvenih odnošajev vse Hrvatske in Slavonije od l. 1876 do 1890. Delo Zagrebske komore, katero smo navedli tukaj, je bilo jako težavno, zamudno, a je marljivo završeno. Služilo bode tudi nam pri razgovarjanju gospodarstvenih razmer hrvatskega naroda; Zagrebska trgovaško obrtnička komora je s tem izdajanjem sebi in narodu storila veliko uslugo. Da bi jo le posnemali drugod na to stran!

Пјесник и Вила од Николе I. Петинье, државна штампарија 1892. Str. 205 vel. 8. Ta, na zunanje jako lepo tiskana knjiga, je najnovejšo pesniško delo črnogorskega kneza Nikole I. — Po sestavi kaže nekak dvogovor med pesnikom in slovansko vilo. Uže prve strani kažejo, da je to delo razpravljeno velezanimivo, po vsebini pa velevažno na prvem mestu za srbski narod v skupnosti in črnogorski njegov oddelek posebe, a je še iz drugih razlogov važno za celokupno slovansko pleme. Zato hočemo v našem listu posebe izpregovoriti o tem umotvoru, razkrivajočem mnogotere probleme in vprašanja, modrost in nazore izkušenega kneza.

Rokopis Komenskega. Našli so nekaj važnih rokopisov Komenskega, katere je pregledal učitelj Peck in spoznal, da imajo veliko ceno. Med rokopisi je n. pr. „Theatrum universitatis rerum“, 110 str. 4°. Rokopise je g. Zibrt, urednik „Česk. Lidu“, kupil za 600 gld. za češki muzej v Pragi.

Mluvnice slovinského jazyka. Sepsal Ian V. Lego. Druhé, doplněné vydání. V Praze. Nakladatelství I. Otto knihtiskárna 1893. Str. 120, 8. o Da se Čechoslovani učé slovanskému jeziku, razvidno je iz tega 2. izdanka slovnice slovenske, spisane na češkem jeziku. S primerjanjem slovenskega in češkega jezika je Slovencem dragi Jan. V. Lego podal jasno in zadostno slovnični del na 66 straneh, izmed katerih 12 poslednjih pripada na sintaktické a jiné zvláštnosti. Drugi del „Chrestomathie“ obseza: Narodne pregovore, prilike, Iskrice živěnja, prevode iz čeških beril, potem komade raznih slovenskih pisateljev, pesnikov in prozajikov (Cegnar, Vrtovec, Einspieler, Trdina, Prešeren, Levstik, Vilhar, Gregorčič, Aškerc). Povsod so primerna tolmačenja. Slovenec, ki bi čital to slovnico, bi pridobil seštevno iz leksikalnega gradiva češčine jako mnogo.

„Český Lid“, 3. št., povečan za 1½ polo, ima zopet bogato, zanimivo vsebino s krasnimi ilustracijami in slikami. Tekst: O pravěkému užívání nástroju a zbraní přištípěných z kostí nebo parochu s přídátkem o zbraních jedových. Napsal dr. I. Matiegka. — Drábovny v okolí turnovském. Podává I. V. Šimák. — Choref s klibnou (s koněm). Napsal: I. Jan Soukup, II. dr. Čeněk Zibrt. — Formané. Al. Jirásek. — Knihomalby slovenské v kancionálu senickém z roku 1692. Piše dr. C. Zibrt. — O različném nádobí a náradí na Litomyšlsku. Podává Tereza Nováková. — Prof. Anatol P. Bogdanov o předhistorické anthropologii Ruska. — Paběrky z doby robotní na Smiřicku. Podává dr. Jan. V. Novák. Itd. Potem sledé poročila o spisih, časopisih i dr. Ilustracij in slik je 26. „Český Lid“. stoji vse leto 4 gld., pojedine št. 80 kr. Naročnina se pošilja: F. Šimaček v Praze, Jerus. ul. 11. Mi ne moremo dovolj toplo priporočati tega izbornega izdanka, katero vodijo užé slavni strokovnjaki, in pri katerem sodelujejo izvrstne moči, pisatelji in pisateljice.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.

Tisk tiskarne Dolenc. — Izdajatelj, lastnik in urednik Fran Podgornik.

Русская Библиотека 1892. г. Изданіе И. Н. Пелеха. Выпускъ XII. Декабрь. Vsebina: „Война и миръ“. Романъ гр. Л. Н. Толстого. (Стр. 1-64). Томъ III. S tem snopičem je ta biblioteka završila l. 1892, in kakor se vidi, bode nadaljevala imenitni roman Tolstega l. 1893. V tej biblioteki se priobčuje po 12 snopičev na leto za 2 gl. 40 kr. iz najboljših del prvih ruskih pisateljev. — Od leta 1885 je priobčila mnogo takih slavnih del, katerim se tu pa tam prilagajo tudi slovarčki na maloruskem narečju. Naroča se pod adreso: Издательство Русской Библиотеки во Львовѣ (Lemberg) Бляхарск. ул., 13.

„Вопросы философии и психологии“. Кнѣга 1. (16). Январь. 1893. Med drugim prinaša ta obsežna (299 str. vel. 8.) knjiga: *Пироговъ, какъ психологъ, философъ и богословъ*. Spisal Н. Пясковскій. — „Великая наука“ Конфуція (переводъ). Spisal Д. Конисси. Zanimivo je, da je ta pisatelj Japonec sedaj na Ruskem, in užé postal člen Moskovskega „Психол. Общества“; on je dragače kandidat Kijevske duhovne akademije. — Красота, жизнь и творчество. П. Боборыкинъ. — Нравственные идеалы нашего времени. Н. Гротъ. — Potem sledi kritika in bibliografija. Zapisniki Пс. Общ. in druga poročila. Na leto 5 knjig s poštno na granico: 7 r. 50 k. Adres: Москва, Покровка, М. Успенскій пер. д. 3, Абрикосовой. To izdanje, ki je izšlo doslej v 16 knjigah, štejejo veliki filozofski časopisi vseh civiliziranih narodov.

ČASOPISI.

„Ljubljanski Zvon“. Leposloven in znanstven list. Mesečnik. Ljubljana. Vse leto 4 60, pol l. 2 30, četrt l. 1 15.

Dom in Svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Mesečnik. Ljubljana. Na leto 3 gld., pol l. 1 50, za dijake na leto 2 50.

Vienac. Zabavi i pouci. Ilustrovan list. Tednik. Zagreb. Po pošti vse leto 7 gld.

Dom i Svet. Ilustrovani list. 2krat na mesec. Zagreb. Na leto 6 gld., na pol l. 3 gld.

Босанска Вила. 3krat na mesec. Serajevo. Vse leto 4 gld., za dijake 3 gld.

Lužica. Měsačnik za zabavo a podučenje. Hromadny časopis hornjo a delnjo lužiskich Srbov. Za Avstrijo 2 gld. na leto.

Листокъ. 2krat na mesec. Jedini list ogerskih Rusov. Ungvar. (Poroskó. Ungmegye. Ungarn). Vse leto 8 koron, s prilogo 10 koron. (Dalje pride.)

Opomnja upravitelstva. Te, katerim smo poslali l. in 2. št. „Slovanskega Sveta“, in kateri nam je niso vrnili, odslej vpišemo med naše naročnike. Te, ki so nam od lani in še od poprej na dolgu in nam ne plačajo do konca meseca marčija, bomo terjali posebe in jim ustavimo list; čakali bomo te, kateri so posebe prosili, da še počakamo.

Popravki. V 2. št. „Sl. Sv.“ je popraviti: V pesmi „Slovenecem“ je v 2. kitici 2. vrstici izpuščen „su“ in je čitati: „Zamjernim su . . .“; ondí v 6. vrsti: „Sa veselím“, nam. „Z veselím“; v 4. kitici v 5. vrsti je prvi „nam“ izpuštili: „Pogledajte majku“. — V Lermontovih poezijah spada naslov „Molitev“ samo na prvo, ne pa tudi na 2. pesen; v „Molitvi“ 3. kitici 3. vrsti, slov. prev. čitaj: „Veruje“, nam. „Varuje“. Str. 35. levo, 14. vrsta zg.: Fon-Vizin; ondí 9. vrsta zd.: pol. soc. mōra; ondí desno, 2. vrsta sp.: gorenja kotlina. Str. 38. desno 11. v. sp.: ki imajo, nam. „nimajo“.